

De sociaalculturele organisaties

1. De christelijke sociaalculturele organisaties

Luc Schokkaert

1.1. *De christelijke sociaalculturele organisaties voor volwassenen verbonden met de arbeidersbeweging*

Voor bronnen i.v.m. de deeltakken, zie ook het archiefmateriaal en de publicaties van de koepelorganisatie ACW.

Veel basisgegevens vindt de onderzoeker in de webdatabank ODIS (www.odis.be). Daar worden de belangrijkste archieven en gepubliceerde bronnen toegelicht. Tenzij anders vermeld, worden al de hieronder vermelde archiefbestanden en tijdschriften bewaard op het KADOC.

1.1.1. *Centrum voor Arbeidersvorming en Cultuurbeleid*

CENTRAVOC werd op 14 november 1973 opgericht als koepel van de vormingsorganisaties van de christelijke arbeidersbeweging. Deze autonome dienst binnen het ACW coördineerde de werking van de arbeidersverenigingen voor sociaalcultureel werk en trad beleidsadviserend op ten aanzien van de overheid. In 2001 werd door de Vlaamse overheid een Federatie van Organisaties voor Volksontwikkelingswerk (FOV) opgericht, dat de bestaande zuilgebonden koepelorganisaties, waaronder CENTRAVOC, verving.

ARCHIEF

Centrum voor Arbeidersvorming en Cultuurbeleid (1973-1997)

Het betreft hier een vrij volledig organisatiearchief voor de jaren 1973-1988, met de stukken van beheers- en bestuursorganen, de dossiers in verband met de externe contacten (onder andere met het CSKW), de contacten met de aangesloten organisaties, de werkgroepen, de vormingsinitiatieven en studiedagen en de documentatiedossiers rond het sociaalculturele werk en het overheidsbeleid op dit terrein. Het archief belicht goed de standpunten, activiteiten en de samenwerkingscontacten van CENTRAVOC.

PUBLICATIES

Centravoc-Informatie, 1975-1988; *Cultuur in beweging*, 1989-2000; *Centrafax*, 1992-1996.

Diverse uitgaven, congres- en activiteitenverslagen.

1.1.2. *Kristelijke Bonden van Gepensioneerden*

Op 21 december 1956 opgericht als overkoepeling van lokale bonden van gepensioneerden die sinds de jaren veertig waren ontstaan in het kader van de dienstverlening van de mutualiteit op het gebied van de pensioenwetgeving. In 2006 werd de naam van de organisatie gewijzigd in OKRA (Open, Kristelijk, Respectvol, Actief). Website: www.okra.be.

BIBLIOGRAFIE

50 boeiende jaren met KBG. Een heuse opkikker, in *Eigentijds*, mei 2006.

ARCHIEF

Kristelijke Beweging voor Gepensioneerden (1962-1998)

Hoewel er stukken in het archief aanwezig zijn vanaf 1962, bevat het bestand voor het grootste deel documenten betreffende de werking en de organisatie in de jaren 1970-1980 en in mindere mate van de jaren 1990. We vinden in dit bestand in de eerste plaats archiefbescheiden die de organisatie van de beweging en de interne vergaderingen belichten (bestuursorganen en werkgroepen, tijdschriften, kaderopleiding, vormingsmanifestaties, vakanties georganiseerd door de KBG).

Aanvullend zijn twee verbondsarchieven van belang.

Kristelijke Beweging voor Gepensioneerden – verbond Antwerpen (1941-1958)

Kristelijke Beweging voor Gepensioneerden – verbond Kortrijk (1950-1981)

PUBLICATIES

Eigentijds, 1998-; *Herleven*, 1958; *Herfstlicht*, 1968-1985; *Herfstlicht / Eigentijds*, 1985-1997; *Schakel*, 1968-; *KBG Leiding*, 1968; *Sport je fit*, 2006-; *Telex*, 1975-1990.

Diverse uitgaven, congres- en activiteitenverslagen.

1.1.3. *Kristelijke Werknemersbeweging*

BIBLIOGRAFIE

MAMPUYS (J.). Van Actiecomité naar KWB. Het ACW en het vormingswerk onder volwassen arbeiders (1935-1945), in GERARD (E.), ed. *De kracht van een overtuiging*, op. cit., p. 147-189.

NAUWELAERTS (W.). De Kristelijke Werknemersbeweging, in GERARD (E.), ed. *De christelijke arbeidersbeweging in België, 1891-1991*. Leuven, 1991, dl. 2, p. 484-525.

De *Katholieke Werkliedenbonden*, sinds 1977 *Katholieke Werknemersbeweging*, werden opgericht in januari 1941. De bezetter had de politieke activiteit van de christelijke arbeidersbeweging verboden, maar garandeerde haar wel een autonome religieus-educatieve werking. Die had al vóór de oorlog in het ACW de nodige aandacht gekregen, maar ze werd nu het terrein waarop alle militanten zich konden blijven verzamelen. Na de oorlog werden de doelstellingen en structuur van de werkliedenbonden en hun plaats binnen het – vernieuwde – ACW vastgelegd.

In een eerste fase bleef de werking van de KWB georiënteerd op het bewaren van de morele en godsdienstige integriteit; in de jaren vijftig kwamen meer emancipatiegerichte opvattingen aan bod, met een grotere aandacht voor de arbeider in zijn sociaaleconomische realiteit. De methodiek werd aangepast en de werking vanuit de basis gestimuleerd. In de jaren zestig werd de aandacht toegespitst op de verhouding werknemer / (kapitalistische) onderneming en werd gepleit voor arbeidersparticipatie, een eis tot inspraak die de daaropvolgende jaren tot andere terreinen werd uitgebreid. Het maatschappijkritische karakter van de KWB vervreemde de beweging anderzijds van een deel van haar basis, met een dalend ledenaantal tot gevolg. Die trend kon vanaf het midden van de jaren 1970 weer worden omgebogen, toen de KWB zijn identiteit doorlichtte, meer concrete actiepunten programmeerde en het ontspanningsaanbod uitbreidde. Website: www.kwb.be.

ARCHIEF

Katholieke Werknemersbeweging (1941-2000)

NAUWELAERTS (W.). *Inventaris van het archief van KWB-Nationaal*. Leuven, 1985.

Het archief bestrijkt de periode 1941 tot nu en is vooral interessant voor de documenten m.b.t. bestuursorganen, congressen en verschillende werkingsgebieden. Tot 1962 zijn de dossiers met briefwisseling van voorzitters en secretarissen en de bundels over de bewegingsbladen onvolledig. Veel hiaten vertonen de bronnen over de contacten met derden en de externe vertegenwoordiging van de KWB. De ontstaansgeschiedenis van de KWB zal vooral moeten worden geschreven op basis van andere archieven (het archief van ACW-nationaal en de archieven van vooraanstaanden uit de christelijke arbeidersbeweging) en voor de feitelijke werking in de beginperiode kunnen plaatselijke archieven erg nuttig zijn (bv. Werkersverbond Sint-Andries Antwerpen).

Naast het nationale KWB-archief herbergt KADOC archieven van diverse verbonden:

Katholieke Werkliedenbond – arrondissement Antwerpen (1947-1984)

Katholieke Werkliedenbond – arrondissement Brugge (1946-1984)

Katholieke Werkliedenbond – arrondissement Hasselt (1950-1985)

Katholieke Werkliedenbond – arrondissement Kortrijk (1945-1979)

Katholieke Werkliedenbond – arrondissement Leuven (1956-1962 en 1974-1995)

Katholieke Werkliedenbond – arrondissement Mechelen (1932-1986)

Katholieke Werkliedenbond – Oost-Vlaanderen (1945-1993)

Katholieke Werkliedenbond – arrondissement Roeselare (ca. 1970-1989)

Katholieke Werkliedenbond – Vlaams Brabant en Brussel (1941-1998)

Om de plaatselijke werking te bestuderen zijn de afdelingsarchieven van Sint-Andries Antwerpen, Sint-Jan-Berchmans Mechelen, Wiemesmeer en Sint-Pieters-Woluwe de moeite waard om te raadplegen. Zie ook de archieven van diverse ACW-verbonden en persoonlijke archieven, zoals het archief van Erik Stroobants (1958-1992).

PUBLICATIES

KWB, 1945-1948; *Raak*, 1948-; *KWB Informatie*, 1968-1994; *KWB Leiding*, 1945-1985; *Wijzer*, 1985-.

Diverse publicaties, congresverslagen, jaarverslagen, verslagen van studiedagen.

1.1.4. *Kristelijke Arbeidersjeugd en Vrouwelijke Katholieke Arbeidersjeugd*

Zie onder 1.3.5.

1.2. *De christelijke sociaalculturele organisaties voor volwassenen die niet tot de arbeidersbeweging behoren*

Veel basisgegevens vindt de onderzoeker in de webdatabank ODIS (www.odis.be). Daar worden de belangrijkste archieven en gepubliceerde bronnen toegelicht. Tenzij anders vermeld, worden alle archiefbestanden en tijdschriften bewaard in het KADOC.

1.2.1. *Centrum voor Sociaal-Kultureel Werk*

BIBLIOGRAFIE

25 jaar CSKW, in *Kultuurgenoten*, 1996, nr. 3.

Het CSKW is gegroeid uit de zogenaamde *Contactgroep voor sociaal-kultureel vormingswerk*, opgericht in 1962 als een organisatie waarbinnen de nationale verantwoordelijken van zeven verenigingen elkaar ontmoeten. Deze waren KWB, KAV, Kultuurdienst van de Belgische Boerenbond, KVLV, NCMV-Kultuurdienst en CMBV. De Contactgroep deed studiewerk, zocht naar concrete samenwerkingsterreinen, coördineerde het optreden ten aanzien van de Hoge Raad voor Volksopleiding, enz. De nood aan een volwaardige structuur leidde in 1971 tot de oprichting van de VZW CSKW. Bij de erkenning als koepel voor vormingswerk door het decreet van 1976 was het oorspronkelijk aantal partners aangegroeid met CCV, KVG, NCOV, FEDEKAM, VVK. Hun aantal zou later nog toenemen. Als koepelorganisatie fungeerde het CSKW als beleidsadviserend orgaan ten aanzien van de overheid, zowel op nationaal als op provinciaal en gemeentelijk vlak. Daarnaast was het een dienstverlenend orgaan voor de partners, onder andere door het verlenen van informatie rond dit cultuurbeleid en door het bevorderen van de samenwerkingsverbanden. Zo organiseerde het CSKW studiedagen, gaf een tijdschrift en brochures uit, organiseerde cursussen voor kaderopvoering, enz. Het centrum ontplooipte als koepel samenwerkingscontacten met andere koepels bijvoorbeeld met CENTRAVOC of met andere organisaties. In 2001 werd door de Vlaamse overheid een Federatie van Organisaties voor Volksontwikkelingswerk (FOV) opgericht, dat de bestaande zuilgebonden koepelorganisaties, waaronder CSKW, verving.

ARCHIEF

Centrum voor Sociaal-Kultureel Werk (1961-2000)

Het archief, dat de periode 1962-1980 beslaat, geeft een goed beeld van de activiteiten als koepelorganisatie. Over de aangesloten partners is weinig terug te vinden. Dit wil zeggen dat men enerzijds uitgebreide en gedetailleerde informatie vindt over het cultuurbeleid van de jaren 1970, zoals vergaderstukken van werkgroepen, informatie rond decreten (cultuur, vormingswerk voor volwassenen), manifesten, moties, enz. Anderzijds treft men vergaderstukken aan van studiedagen, studieweekends, kadercursussen, werkgroepen rond bepaalde thema's, verslagen van studiereizen, gastprogramma's, enz.

Jan Das (ca. 1965-1985)

Jan Das was de eerste directeur van het CSKW. Het archief vormt een interessante aanvulling op het kernarchief van die organisatie.

PUBLICATIES

CSKW courant, 1995-2000; *CSKW-mededelingen*, 1972-1990; *Kultuurgenoten*, 1991-1996; *Cultuurgenoten*, 1997-2000.

Diverse andere publicaties, congres- en activiteitenverslagen; ook van de diverse leden van het CSKW.

1.2.2. Centrale van de Landelijke Gilden

Zie: Landbouwersorganisaties.

1.2.3. Clubs voor Rustenden uit de Middengroepen

Zie: Organisaties van zelfstandigen.

1.2.4. Davidsfonds

BIBLIOGRAFIE

WILS (L.). *Honderd jaar Vlaamse Beweging. Geschiedenis van het Davidsfonds tot 1914. Geschiedenis van het Davidsfonds 1914-1936. Geschiedenis van het Davidsfonds in en rond Wereldoorlog II*. Leuven, 1977, 1985, 1989, 3 dln.

Culturele beweging die actief is op drie fronten: op het vlak van het vormingswerk, als uitgever en als drukkingsgroep voor de verdediging van de Vlaamse belangen. Op 15 januari 1875 opgericht als tegenhanger van het in liberale richting geëvolueerde Willemsfonds. Het zette zich in de daaropvolgende decennia onder meer in voor de totstandkoming en later de toepassing van de taalwetgeving en voor de vernederlandsing van het katholiek onderwijs en van het openbare leven. In de naoorlogse periode speelde het onder meer een rol in de strijd rond de talentelling, in het Vlaams Aktiecomité voor Brussel en Taalgrens en in de strijd rond de grondwetsherziening en de kwestie Leuven. Sinds 1965 maakt het samen met het Willemsfonds en het Vermeylenfonds deel uit van het Overlegcentrum van Vlaamse Verenigingen. Het Davidsfonds manifesteert zich daarenboven uitdrukkelijk als Vlaamse uitgever.

In oktober 1955 besloot het Davidsfonds een jongerenafdeling op te richten: het *Jong-Davidsfonds* (JD). Het initiatief hiertoe ging vooral uit van Marcel

Decubber, die als onderpastoor te Mere sedert 1952 een experiment had opgezet en het JD opvatte als een verruimde en moderne vorm van het AKVS. De geschiedenis van de organisatie was bewogen. Nadat het JD vanaf einde jaren zestig in maatschappijkritisch vaarwater terecht kwam en in conflict geraakte met de moederorganisatie, werd het in 1973 opgeheven. Website: www.davidsfonds.be.

ARCHIEF

Nationaal Secretariaat van het Davidsfonds (1875-2004)

Het archief omvat vooreerst de notulen en werkdocumenten van de centrale bestuursorganen (vooral hoofdbestuur en algemene vergadering). Naast de centrale briefwisseling van het Hoofdbestuur, de voorzitters en de secretarissen-generaal (ca. 1901-) bleef briefwisseling bewaard van individuele leden van het Hoofdbestuur en van enkele propagandisten/vrijgestelden. De werkingsverslagen van die propagandisten bieden een boeiende kijk op de werking van de lokale afdelingen. Het centrale archief bevat bovendien dossiers i.v.m. de verkiezingen van het hoofdbestuur en de voorzitter. Van de algemene vergaderingen en congressen, de diverse jubileumvieringen en huldigingen, de colloquia, concerten en autozoektochten bleven bundels bewaard. De onderzoeker vindt binnen dit centrale archief de jaarverslagen en werkdocumenten van de bestuursorganen van het Jong-Davidsfonds, dossiers m.b.t. de ledenadministratie en de uitgave van tijdschriften voor leden en bestuursleden.

Davidsfonds Infodok (1968-1994)

Het archief bestaat voornamelijk uit dossiers betreffende boeken en tijdschriften uitgegeven door Infodok, geordend per jaar. In meer beperkte mate vinden we stukken met betrekking tot het bestuur van de uitgeverij en briefwisseling met auteurs, verenigingen en andere uitgeverijen.

Davidsfonds Uitgeverij (1921-1994)

Het archief geeft een beeld van de werking van de uitgeverij Davidsfonds. Het betreft een deel bedrijfsarchief met onder meer boekhoudkundige stukken zoals jaarlijkse uitgaven. Verder bevat het archief contracten, briefwisseling met auteurs, illustratoren en uitgeverijen, promotiemateriaal, persmappen en persvoorstellingen, documentatiedossiers over auteurs, afgewezen voorstellen, ingezonden manuscripten, verslagen van kinder- en jeugdjury's, persknipsels, enz. Een belangrijk deel bestaat uit dossiers betreffende uitgegeven boeken.

Afdelingen van het Davidsfonds (1895-1980)

Het archief bestaat uit de dossiers, bijgehouden per afdeling, van het Davidsfonds.

Voor de geschiedenis van Jong-Davidsfonds kan men terecht in diverse archieven.

Jong-Davidsfonds (1956-1975)

Divers archief met losse verslagen, brieven, nota's, tijdschriftjes, programma's, enz. van het nationaal secretariaat van het Jong Davidsfonds in Leuven en van enkele lokale afdelingen van het Jong Davidsfonds.

Marcel Decubber (1952-1962)

De originele stukken van Decubber in verband met Jong-Davidsfonds (1952-1962) worden bewaard door de Heemkundige Kring van Mere. De archiefbescheiden betreffende het Jong-Davidsfonds omvatten vnl. briefwisseling, uitnodigingen, programma's en verslagen.

Marcel De Prins (1970-1972)

Marcel De Prins was lid van het Nationaal Bestuur van het Jong-Davidsfonds. De verzameling bevat vooral vergaderstukken en briefwisseling van het Nationaal Bestuur over de werking, de meningsverschillen met het Davidsfonds en de opheffing van het Jong-Davidsfonds.

Tot slot zijn op het ADVN, het AMVB en KADOC diverse archieven van lokale afdelingen en gouwen bewaard.

PUBLICATIONS

De Belleman, 1932-1967; *Het Boekaniertje*, 1974; *Davidsfonds-nieuws*, 1987; *DF mededelingen*, 1968-1986; *Eufoda-nieuws*, 1972; *Informatief*, 1974 –; *Leiding*, 1928-1974; *Omtrent*, 1987 –; *Teaternieuws*, 1972-1973; *De Vlaamsche wacht*, 1878-1886.

Jong-Davidsfonds: *JD-info*, 1972-1973; *JEE-DEE krant*, 1971; *Jong*, 1961-1971; *Jongerenkrant*, 1971-1973; *Tijdingen van de centrale raad JD*, 1956-1957; *Tijdingen voor Jong-Davidsfonds*, 1958-1960.

Congres- en jaarverslagen; jaarboeken en een uitgebreid boekenfonds van de uitgeverij.

1.2.5. *Katholiek Televisie- en Radiocentrum*

In 1958 werd het *Katholiek Televisie- en Radiocentrum* gesticht om de katholieke bevolking te begeleiden en te vormen in televisiezaken. Hiermee nam het centrum de erfenis over van de Commissie voor de *Katholiek-godsdienstige Radio-uitzendingen*, die al sinds de oorlog op zondagavond het godsdienstig halfuurtje verzorgde. Om achtergrondinformatie over de uitzendingen te verspreiden, werd wekelijks het *TV-informatie-bulletin* uitgegeven. Onder leiding van René Bodson, secretaris-generaal tot 1992, was het KTRC actief in de sector televisieopvoeding, onder meer door de organisatie van conferentiereksen en het uitgeven van diverse publicaties. Vanaf de jaren zestig maakte het KTRC zelf gastprogramma's voor de televisie. Vanaf 1980 werden deze "uitzendingen door derden" verzorgd door de nieuw opgerichte KTRO (Katholieke Televisie- en Radio-omroep). Website: www.braambos.be.

ARCHIEF

Katholiek Televisie- en Radiocentrum (1959-1988)

Het archief bevat hoofdzakelijk bescheiden met betrekking tot televisieprogramma's, door de BRT uitgezonden als gastprogramma. Van het programma "Katholieke Gedachte en Actie" zijn voor de periode 1959-1968, 1970 en 1972 de contracten, rekeningen en draaiboeken bewaard. Voor het televisieprogramma

“Luceat” zijn voor de periode 1962-1973 de scripts en de rekeningen bewaard gebleven. Van de andere uitzendingen (Kruispunt, Mensbeeld, Tussen Staf en Mijter, Kerkwerf, Klokhuis, Gesprekken met Christenen, enz.) zijn eveneens een grote hoeveelheid scripts, briefwisseling en programma- en opnamegegevens bewaard. Verder bevinden zich in het archief nog briefwisseling met de BRT en informatie betreffende BRT-dienst Gastprogramma’s met onder andere de zendschema’s. Deze stukken kunnen een inzicht geven in de verdeling van de zendtijd voor gastprogramma’s. Ook het film- en videoarchief werd bewaard.

René Bodson (1930-1998)

Interessante aanvulling op het archief KTRC. Uitgebreide collectie (briefwisseling, knipsels, verslagen, enz.) aangelegd door en persoonlijk archief van René Bodson over alle mogelijke aspecten van de katholieke radio- en televisieomroep en de katholieke media in het algemeen vanaf de jaren 1930. Bevat een volledige reeks met scripts van en briefwisseling inzake de door de openbare omroep uitgezonden televisiemissen.

Voor de godsdienstige radio-uitzendingen, zie ook:

Robert (Leopold) Vandepitte (1930-1970)

Het bestand omvat (gemicrofilmde) delen van het radioarchief van pater Leopold, bewaard op de VRT.

Jan Joos (1929-1982)

Het archief bevat o.m. briefwisseling, werk- en voorbereidende documenten, verslagen van vergaderingen en scripts i.v.m. de religieuze radio- en televisie-uitzendingen, de Pauselijke Commissie voor Film, Radio en Televisie en de Pauselijke Commissie voor Sociale Communicatiemiddelen.

Jan Boon (1898-1960) en Maria Ceulemans (1898-1976)

Zie ook het hoofdstuk over de audiovisuele media.

PUBLICATIES

Het Braambos, 1994-; *KTRC-informatiebulletin*, 1981-1992; *KTRC-programmateksten*, 1972-1991; *KTRC-radiocaserieën*, 1960-1962; *KTRC-radiolezingen*, 1963-1971; *Omroep-informatie*, 1966-1980; *TV-informatiebulletin*, 1960-1981; *De Vloer*, 1993; *KTRO-programmateksten*, 1989-1991.

1.2.6. Katholieke Vereniging van Gehandicapten – Vormingsbeweging

De vzw *Vormingsbeweging* werd op 23 november 1975 opgericht als onderdeel van de KVG die eveneens het *Jong-KVG* en het *Vormingsinstituut voor begeleiding van gehandicapten* omvat. De KVG verving in 1967 de *Katholieke Vereniging van Gebrekkigen en Verminkten* (KVGv). De organisatie leunt aan bij de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten. Website: www.kvg.be.

ARCHIEF

Katholieke Vereniging voor Gehandicapten (1944-1995)

Het archief bevat o.a. documenten Van Gorp die vooral de voorgeschiedenis en de eerste jaren van de KVG betreffen. Het eigenlijke organisatiearchief geeft een goed beeld van besturen, algemene werking van nationaal secretariaat, verbonden en gewesten, diensten, studieweken, acties en politieke contacten van KVG en van de problematiek van de integratie van gehandicapten.

Katholieke Vereniging voor Gehandicapten – Jongerendienst (1963-1989)

Het archief bevat in de eerste plaats stukken met betrekking tot de plaatselijke afdelingen en dossiers betreffende de kampen. Van de bestuursorganen en de beleidsorganen, evenals van de diverse werkgroepen (Relatievorming, Mentaal Gehandicapten, enz.) zijn verslagen van vergaderingen en werkdocumenten bewaard.

De archieven van provinciale en plaatselijke afdelingen vormen een interessante aanvulling op de nationale archieven (Brabant, West-Vlaanderen, Turnhout, Wijnegem).

PUBLICATIES

Benjamin-band, 1960-1962; *Handiscoop*, 1993-, *Info flash*, 1986-; *Jeugdantenne*, 1964-1991; *KVGV*, 1946-1992; *KVGV Benjamin*, 1955-1968; *KVGV Kontakt*, 1958-1969; *KVGV Leiding*, 1947-1997; *Schorpioentje*, 1975-1989.

Diverse publicaties, congres- en jaarverslagen.

1.2.7. *Kultuur- en Vormingsdienst voor de Middengroepen*

In het voorjaar van 1959 werd in het NCMV een “Nationaal Werkcomité voor de Culturele Werking” gevormd. Op 15 maart 1961 ging op het nationaal secretariaat een Kultuurdienst van start. Die stond onder leiding van Marcel Haazen en maakte zijn vuurproef door op de nationale studiedagen te Wevelgem. In de snel veranderende samenleving van de jaren 1960 wilde het NCMV, met als basis de christelijke sociale leer, blijven nadenken over de rol van de middenstand in de maatschappij, niet enkel economisch maar ook sociaalcultureel. De medewerkers gaven lezingen over de middenstand als “behoeders van de goede smaak”, leerden aan de leden gesprekstechnieken aan, organiseerden in de afdelingen studieavonden over “elegantie als levenshouding” en over “de menselijke verhoudingen in de kleine onderneming”. Zij werkten mee aan het bestuursblad van het NCMV, stonden in voor de organisatie van studiedagen en vormingscursussen en gaven mee vorm aan de jaarprogramma’s.

ARCHIEF

Kultuur- en Vormingsdienst van het NCMV

Het archief werd opgenomen in dat van het NCMV (zie daar). I.v.m. de werking van de dienst bevinden zich dossiers in het archief-Alfons Margot.

1.2.8. *Vlaamse Confederatie van Ouders en Ouderverenigingen*

De NCOV (Nationale Confederatie van Ouderverenigingen), vanaf 1995 vCOV, groepeerde de ouderverenigingen van het katholiek en ten dele het gemeentelijk onderwijs. Nadat eind 1954 een *Voorlopig Centraal Comité van de Ouderverenigingen* werd opgericht, werd op 16 maart 1956 overgegaan tot de stichting van de VZW NCOV. Van bij de aanvang stelde die zich tot doel de werking van de plaatselijke katholieke ouderverenigingen en van hun regionale federaties te coördineren op nationaal vlak, alle problemen betreffende onderwijs en opvoeding te bestuderen, de ouders te vertegenwoordigen bij alle overheden waar hun belangen als opvoeders ter sprake komen en de vrijheden en belangen van de ouders inzake onderwijs te verdedigen. Het vCOV heeft een website: www.vcov.be.

ARCHIEF

Nationale Confederatie van Ouderverenigingen (1955-1989)

Het archief valt op door zijn grote omvang. Het laat toe om diverse aspecten van het vrij katholiek onderwijs te bestuderen. Vooreerst vinden we in het archief de dossiers van diverse bestuursorganen van de nationale confederatie terug, die moeten toelaten om de standpunten en de evoluties ervan op te sporen. Ook kan men aan de hand van die documenten de onderlinge verhoudingen tussen deze bestuursorganen nagaan, alsook hun relatie tot regionale en plaatselijke oudercomités en de contacten met andere organisaties. Daarnaast komen allerlei thema's naar voor, zoals de schoolwetgeving, de problemen van rationalisatie en organisatie van het vrij katholiek onderwijs, de belangenvertegenwoordiging en allerlei pedagogisch-didactische thema's. Van bij de aanvang stelde het NCOV zich tot doel de werking van de plaatselijke katholieke ouderverenigingen en van hun regionale federaties te coördineren op nationaal vlak, alle problemen betreffende onderwijs en opvoeding te bestuderen, de ouders te vertegenwoordigen bij alle overheden waar hun belangen als opvoeders ter sprake komen en de vrijheden en belangen van de ouders inzake onderwijs te verdedigen. Het archief stelt de onderzoeker perfect in staat na te gaan hoe en in welke mate deze doelstellingen in de praktijk werden omgezet.

Werner Jonckheere (1975-1984)

Het archief bevat documentatie aangaande de werking van de ouderverenigingen van de humaniora van het H.-Hartinstituut te Heverlee, van de regio en de federatie Leuven, naast stukken van de Algemene Raad van het NCOV.

PUBLICATIES

Brug, 1980-2001; *Brug tussen gezin en school*, 1957-1979; *Nieuwsbrief*, 1964-1990; *Nieuwsbrief Flash*, 1974-1987; *Ouderlink*, 2004-; *Spoed-info*, 1985.
Diverse publicaties en reeks *Documentaire nota's*.

1.2.9. *Katholieke Confederatie van Vlaamse Amateuristische Muziekgezelschappen (Fedekam Vlaanderen)*

Fedekam was de koepelorganisatie van katholieke harmonies, fanfares, brassbands en andere niet-conventionele muziekgroepen. De federatie heeft haar historische wortels in de provincie Antwerpen waar het al in 1919 tot een samenwerking kwam. Na de oprichting van een Belgische federatie in de jaren 1950 ontstonden ook in andere provincies samenwerkingsverbanden.

In het begin van de jaren 1980 werd een Vlaamse federatie opgericht. Fedekam-Vlaanderen verenigde een 700-tal muziekmaatschappijen. De koepel stond in voor ondersteuning, promotie en opleiding, organiseerde muzikale evenementen en wedstrijden, verzorgde de belangenverdediging en vertegenwoordiging van de aangesloten groepen, enz.

Fedekam-Vlaanderen ging eind 2001 op in het pluralistische VLAMO (Vlaamse Amateurmuziekorganisatie).

ARCHIEF

Federatie van Katholieke Muziekverenigingen (1960-2002)

Het archief beslaat de periode 1960-2002 en bevat o.a. activiteitenverslagen, cursusmateriaal voor dirigenten, statuten van de Federatie, enquêtes, werkingsverslagen van de diverse aangesloten groepen. Samen met het archief werd een uitgebreide, maar vrij recente, collectie blaadjes van aangesloten harmonies en fanfares overgedragen.

VLAMO provincie Antwerpen (1938-2007)

In het archief bevinden zich stukken met betrekking tot het bestuur van de vereniging en een groot aantal ledenfiches. Er is briefwisseling aanwezig vanaf 1948. Een groot deel van het archief handelt over de activiteiten van de aangesloten verenigingen in de jaren 1950 en 1960. Daarnaast zijn de activiteiten van Fedekam goed gedocumenteerd, vooral dan van de laatste jaren. Interessant zijn de juryverslagen. Voor de algemene geschiedenis van Fedekam Antwerpen en Fedekam België zijn de nota's en notities voor het (niet-uitgegeven?) jubileumboek interessant.

PUBLICATIES

Fedekam-nieuws, 1956-2003.

1.2.10. *Nationaal Vlaams Kristelijk Toneelverbond*

De beginnende katholieke toneelactie werd vooral gevoerd door priester Jan Bernaerts, die in 1909 de Algemeene Katholieke Vlaamsche Tooneelbibliotheek oprichtte en aan de basis lag van het tijdschrift *Tooneelgids*. Het *Nationaal Vlaams Kristelijk Toneelverbond* kwam in 1948 tot stand als samenbundeling van het Algemeen Katholiek Vlaamsch Tooneelverbond van Antwerpen (1924), Oost-Vlaanderen (1926) en West-Vlaanderen (1937) en het Limburgs Tooneelverbond (1946). Als laatste provinciale afdeling werd in 1950 het Algemeen Chris-

telijk Vlaams Toneelverbond Brabant opgericht. Het nvkt wilde de materiële en morele belangen van het christelijk amateurtheater in Vlaanderen behartigen en verdedigen, onder meer door de organisatie van cursussen en de publicatie van een tijdschrift.

Tot aan zijn opdoeking in 2000 groepeerde het nvkt meer dan 500 toneelgroepen, verdeeld over de vijf provinciale verbonden. Het was met zijn ongeveer 20.000 actieve leden de grootste landelijke federatie voor amateurtoneel in Vlaanderen.

Het nvkt leeft momenteel verder in de organisatie Opendoek, die ontstaan is uit een fusie van het nvkt, het Koninklijk Nationaal Toneelverbond (kntv), de Federatie voor Amateurkunsten en Kreativiteit (fakrea), de Federatie van Vlaams Socialistische en Sociaal-progressieve Toneelverenigingen (fvst) en het Vlaams Verbond voor Poppenspel (vvp). Opendoek is door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap erkend als enige organisatie voor het amateurtheater in het kader van het amateurkunstendecreet van 22 december 2000.

ARCHIEF

Voor de studie van het katholieke toneelleven zijn enkele bestanden interessant.

Nationaal Vlaams Kristelijk Toneelverbond (1949-2000)

Het archief valt uiteen in twee grote delen. Het eerste gedeelte omvat allereerste stukken met betrekking tot de nationale organisatie, zoals de verslagen van de Raad van Beheer, briefwisseling, stafdocumenten, bundels i.v.m. de boekhouding, opleidingscursussen, kwaliteitsbevorderende begeleidingen en regionale activiteiten, werkingsdossiers en documentatie i.v.m. werkgroepen, vorming en externe contacten. Het tweede gedeelte betreft de dossiers van de aangesloten plaatselijke toneelkringen, gerangschikt per provinciale afdeling. De dossiers bevatten doorgaans (omzend)brieven, uitnodigingen, aansluitingsformulieren, programma's, aankondigingen, ledenlijsten, persknipsels en affiches.

Jozef Boon (1921-1957)

Jozef Boon was redemptorist en auteur van toneelstukken en spreekkoren. In het archief vindt men documenten over zijn artistieke creaties.

Aloïs De Maeyer (1909-1972)

Priester Aloïs De Maeyer (1909-1972) was hoofdredacteur van de *Tooneelgids* (1934-1940) en vertaler en bewerker van toneelstukken.

Vermelden we ten slotte enkele archieven van lokaal belang:

Sint-Stanislascollege Berchem (1953-1981)

Katholieke Toneelkring "Hooger Op" van Sint-Theresia-Muide Gent (1930-1968)

We signaleren tevens het archief van het Vlaams Volkstoneel (1924-1932).

Vlaamsche Volkstoneel (1919-1970)

VERHOOGEN (J.), OPSOMER (G.). *Inventaris van het archief van het Vlaamsche Volkstoneel*. Leuven, 1989.

Het betreft het archief van de sm Het Vlaamsche Volkstoneel (1925-1932), voortzetting van het (eerste) Vlaamse volkstoneel dat onder leiding stond van J.O. de Gruyter. Het tweede vvt waarop W. Moens, overgekomen van het eerste vvt, het eerste speeljaar nog zijn stempel drukte, kwam vanaf 1925 onder leiding van het duo Johan de Meester (regie) – Jan Boon (secretariaat). Zij kozen voor een katholiek theater, maar met een uitgesproken modernistische vormentaal, en streefden internationale uitstraling na. Van het eerste Vlaamse Volkstoneel zijn slechts een beperkt aantal bestanddelen aanwezig; over de crisis en de splitsing van het tweede vvt in 1930, de activiteiten van Het Nieuwe Volkstoneel en pogingen tot hereniging zijn er rijkere dossiers. Zij omkaderen samen met bestanddelen over de nawerking van het tweede vvt (latere bewerkingen, opvoeringen en tekstuitgaven) het kerngedeelte. Ook de collectie Joos Florquin bevat stukken betreffende het vvt.

TIJDSCHRIFTEN

Mededeelingen van het AKVT, 1926; *Toneelecho*, 1945-2001; *Tooneelven*, 1934-1943.

1.2.11. *Katholiek Centrum voor Lectuurinformatie en Bibliotheekvoorziening*

In april 1922 kreeg priester Joris Baers (1888-1975) van de kerkelijke overheid de opdracht in te spelen op de bibliotheekwet-Destrée en de katholieke bibliotheekactie in Vlaanderen beter te organiseren. De twee belangrijkste opdrachten waren de oprichting van een netwerk van katholieke publieksgerichte bibliotheken en de organisatie van een katholieke bibliotheekbeweging. In 1922 werden de bestaande gewestelijke organisaties, die samen circa 250 katholieke bibliotheken groepeerden, verenigd in het Algemeen Verbond van Katholieke Boekerijen (AVKB).

Om de goede werking van dit overkoepelend orgaan te verzekeren, was het nodig een permanent secretariaat op te richten. Op initiatief van het AVKB, het Davidsfonds en de Belgische Boerenbond werd op 27 november 1922 het Algemeen Secretariaat voor Katholieke Boekerijen (ASKB) opgericht. Het Secretariaat hield zijn eerste vergadering op 12 februari 1923. Het groeide uit tot het centrale orgaan inzake lectuurbegeleiding en -voorlichting. In 1970 werd de vzw ASKB omgevormd tot vzw Katholiek Centrum voor Lectuurinformatie en Bibliotheekvoorziening (KCLB). De ASKB / KCLB was actief op diverse domeinen: het organiseerde cursussen voor bibliothecarissen, richtte een documentatiedienst op, verstreekte informatie over organisatie, werking en technische uitbouw van bibliotheken, verzorgde lectuurbegeleiding voor de lezers en publiceerde diverse tijdschriften.

In 1982 werd de naam lichtjes aangepast aan de geëvolueerde werking. Om tegemoet te komen aan de sterk veranderende situatie van bibliotheekwerk en lectuurbegeleiding werd de oorspronkelijke organisatie van vrije bibliotheken een dienst voor leesbevordering.

N.a.v. het decreet voor het sociaalcultureel werk, waar leesbevordering een plaats kon vinden bij de bewegingen, vormde het KCLB zich op 1 november 2003 om tot Leesweb. Website: www.leesweb.org.

ARCHIEF

Katholiek Centrum voor Literatuurinformatie en Bibliotheekvoorziening (1911-1996)

Het archief van het ASKB / KCLB belicht de ontstaansgeschiedenis en interne organisatie van het Centrum, de werking van de bestuursorganen, het personeelsbeleid en de boekhouding, de contacten met de aangesloten bibliotheken en de redactie van de tijdschriften *Boekengids* en *Jeugdboekengids* en van het *Lectuurrepertorium*.

Op KADOC bevinden zich ook archieven van enkele plaatselijke katholieke bibliotheken.

PUBLICATIES

Boekengids, 1923-1994; *Jeugdboekengids*, 1959-1994; *Openbaar*, 1971-; *Treftijd*, 1984-1993.

Diverse publicaties, onder meer het *Lectuurrepertorium*, *Keuzelijsten*, jaarverslagen.

1.2.12. Katholieke Filmliga

BIBLIOGRAFIE

HENDRICKX (S.). *De Katholieke Filmliga 1956-1989: onderzoek naar de verschuivingen in de morele beoordeling van films*. Leuven, onuitgegeven licentiaatverhandeling Geschiedenis KUL, 1989.

BOFFIN (M.). *De houding tegenover de film in de katholieke wereld in de periode 1928-1939: een studie over de Katholieke Filmactie in België*. Leuven, onuitgegeven licentiaatverhandeling Geschiedenis KUL, 1987.

GOOSSENS (A.). *Van gesel des tijds tot opvoedingsmiddel: de houding van de Katholieken tegenover de film aan de hand van de Nouvelle Revue Pédagogique*. Leuven, onuitgegeven licentiaatverhandeling Geschiedenis KUL, 1996.

COPPENS (D.). *Katholieke filmliga Gent: vijftig jaar filmwerking ten dienste van jongeren- en volwassenenvorming in samenwerking met onderwijs en filmclubs (1947-1997)*. Gent, 1997.

VAN LIEMPT (J.), KOUWENBERG (M.), VAN GERVEN (H.). *Vijftig jaar culturele filmwerking in Antwerpen*. Antwerpen, 1993.

De centrale figuur in de katholieke filmactie was kanunnik Abel Brohée (1880-1947). Binnen de door hem opgerichte Katholieke Filmcentrale, die de katholieke filmzalen wilde verenigen, zag een Katholieke Filmkeurraad het licht. In 1930 werd de *Nationale Bond voor de Geestelijke en Zedelijke Verheffing van de Kino* opgericht, in 1933 hervormd tot *Middenbestuur van de Katholieke Filmactie*, kortweg KFA. Gesteund door de belangrijkste katholieke organisaties wilde de Bond aan filmopvoeding doen. De dominicanen Felix Morlion (1904-1987) en

Leo Lunders (1905-1986) namen in het begin van de jaren dertig de fakkel van Brohée over. Morlion richtte de dienst DOCIP (*Documentatie van de Cinematografische Pers*) op, die de uitspraken van de Filmkeurraad via *Filmleiding* en “filmsteekkaarten” verspreidde. In 1932 stichtte hij de *Katholieke Filmliga*, die zich vooral richtte op het grote publiek.

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog viel de officiële filmactie nagenoeg stil en groeide een clandestiene werking. In maart 1943 werd in Antwerpen onder impuls van minderbroeder dr. Willem Van den Nieuwenhuysen en diens neef Jan Botermans een *Katholiek Filmcomité* opgericht. Na de oorlog kwam de katholieke filmbeweging langzaam terug op gang. Pas vanaf het begin van de jaren 1950 zette het herstel zich definitief door. Via congressen, studiedagen en het tijdschrift *Film en Televisie* groeide de katholieke filmactie uit tot een moderne christelijk geïnspireerde filmbeweging in Vlaanderen. Het centraal bestuur van de Katholieke Filmliga kende in 1973 een grondige hervorming van de administratieve en juridische structuren, waaruit een autonome Vlaamse Katholieke Filmliga ontstond. Sinds 1 januari 1990 werd de werking van CEDOC-film vzw in de Katholieke Filmliga geïntegreerd. Naar aanleiding van haar 75-jarig bestaan in 2003 hernoemde de organisatie zichzelf tot FilmMagie vzw. Website: www.filmmagie.be.

ARCHIEF

Katholieke Filmliga (1933-1994)

Het archief bevat verslagen, publicaties, brieven, enz., de oudste daterend van 1924, de jongste van 1973, wanneer het Middenbestuur der Katholieke Filmactie werd opgesplitst in een Vlaamse en Franstalige vleugel. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd een deel van het archief vernietigd. Toch geeft het een beeld van het reilen en zeilen van de katholieke filmbeweging, het bestuur ervan, haar opvoedkundige taak, de problematiek van de filmkeuring (slechts twee fardes met filmkeuringsverslagen werden bij een verhuis in 1982 gered) en van de censuur, naast diverse binnen- en buitenlandse publicaties.

Katholiek Filmcomité, Antwerpen (1942-1946)

Het archief bevat de stukken, verzameld door Jan Botermans en Jozef Van Liempt: vergaderstukken van het Filmcomité, programma's en lessen van de Filmschool, (voorstellen van) statuten, briefwisseling, nota's en notities.

PUBLICATIES

Amis du film, 1953; *Amis du film et de la TV*, 1963; *Cinemagie*, 1998-; *Contact LCF*, 1964; *Cran*, 1933-1936; *DOCIP filmfiches*, 1989-1990; *Film en Televisie*, 1956-1985; *Film en Televisie en Video*, 1985-2003; *Film en Televisie en DVD*, 2004-; *Filmapostolaat*, 1957; *Filmliga*, 1936-1937; *FilmMagie*, 2004-; *Filmstudiën*, 1944-1948; *KFL berichten*, 1947-1948; *KFL knipsels*, 1948-1955; *KFL kontakt*, 1963-1984; *KFL kortweg*, 1984-1989; *De KFL militant*, 1952-1955; *Kortweg*, 1990-1996; *Liga*, 1933-1935.

1.2.13. *Pax Christi*

BIBLIOGRAFIE

VANDEWEYER (L.). *Pax Christi: internationale katholieke vredesorganisatie (1945-1978)*. Leuven, 1991.

Pax Christi, ontstaan na de Tweede Wereldoorlog, streefde aanvankelijk naar vreedzame betrekkingen tussen de (West-)Europese landen. In de loop der jaren breidde het actieterrain zich steeds meer uit en kwamen nieuwe thema's aan bod zoals dienstweigering, vredesopvoeding, vreemde arbeiders, ontwikkelingshulp en internationale rechtvaardigheid. Legde de organisatie in de beginperiode vooral de nadruk op de noodzaak van de "innerlijke vrede en broederlijkheid van Christus", dan pleitte men vanaf de jaren 1960 voor een politiek-maatschappelijke bewustwording en structurele hervormingen als voorwaarden voor een duurzame vrede.

De Belgische afdeling van Pax Christi kwam in 1953 van de grond onder voorzitterschap van hulpbisschop L.J. Suenens en met de steun van een aantal katholieke organisaties. Vanaf 1968 gingen de Vlaamse en Waalse sectie zich steeds autonomer opstellen, wat in 1972 leidde tot de splitsing in twee zelfstandige afdelingen. In de jaren 1960 bepaalden vooral binnenkerkelijke ontwikkelingen als het tweede Vaticaans Concilie en het verschijnen van pauselijke encyclieken (*Pacem in terris*, *Populorum progressio*) het karakter van de Pax Christi-werking. In de jaren 1970 en 1980 zouden vooral de economische crisis en het raketten-debat de accenten verleggen. Website: www.paxchristi.be.

ARCHIEF

Pax Christi België / Vlaanderen (1948-2004)

Het archief betreft vooral de unitaire periode van Pax Christi België (dus tot 1972) en bevat heel wat dossiers in verband met de oprichting en de beginjaren van de Belgische afdeling en de rol die de internationale leiding, kardinaal Van Roey, het Belgisch episcopaat en enkele prominente katholieke leken toen speelden. Andere bundels laten toe de doelstellingen, de studie- en actievormen evenals de interne organisatie van Pax Christi te reconstrueren. Het archief bevat dossiers in verband met de veelvuldige contacten met buitenlandse zusterorganisaties en met andere vredesbewegingen, de contacten met officiële instanties, het werk in studietoelagencommissies en documentatiemappen.

Pax Christi Wallonie-Bruxelles (1971-1989)

Heterogeen geheel met o.a. dossiers van bestuursorganen, lokale groepen, commissies en werkgroepen en campagnes. De briefwisseling geeft een goed beeld van interne en externe communicatie. Verspreide stukken betreffen de voorlichtings- en sensibiliseringsinitiatieven.

Albert-Louis Descamps (1961-1975)

Het archief van Descamps, voorzitter van Pax Christi van 1963 tot 1975, bevat o.m. diens persoonlijke papieren i.v.m. Pax Christi. Ze bestaan uit verslagen,

omzendbrieven, briefwisseling en documentatie i.v.m. Pax Christi België en Pax Christi Internationaal (1961-1975).

PUBLICATIES

Bulletin aktie vredesonderwijs, 1974-1976; *Koerier*, 1993-; *Kommentaar*, 1976-1984; *Pax Christi*, 1956-1972; *psi-cahier*, 1970; *Pax Christi Koerier*, 1975-1993; *PCV-intern*, 1975-1993; *De Vredesgroet*, 1984-1990; *Vredeskrant*, 1973-1974.

Diverse publicaties en congresverslagen.

1.2.14. *Christelijk Vlaams Kunstenaarsverbond*

Het cvkv werd in 1951 opgericht onder impuls van de jonge West-Vlaamse bestendig afgevaardigde Jozef Storme. Het wou zich afzetten tegen een bepaald "negativisme" in de moderne artistieke scheppingen en bijdragen tot de herwaardering en bevordering van verschillende kunstuitingen vanuit een christelijke levensvisie en een Vlaamse reflex. Daarnaast nam het cvkv zich voor de stofelijke belangen van de West-Vlaamse kunstenaars te behartigen en het algemene culturele peil van de bevolking op te tillen. Aanvankelijk georiënteerd op West-Vlaanderen, zou het cvkv vanaf het midden van de jaren 1960 zijn actieterrein verruimen. Gelijktijdig daarmee werd het tijdschrift *West-Vlaanderen* omgedoopt tot *Vlaanderen* (1965). De uitgave van het blad was, samen met de jaarvergadering, steeds de voornaamste activiteit van het cvkv. De vereniging organiseerde tentoonstellingen, verzorgde diverse artistieke uitgaven, participeerde aan internationale kunstbevorderende activiteiten, enz., maar de weerklank van deze initiatieven was beperkter.

ARCHIEF

Christelijk Vlaams Kunstenaarsverbond (1951-2003)

De samenstelling van het archief (1951-1986) geeft goed aan waar de klemtoon van de werking van het cvkv op lag: de uitgave van het tijdschrift *West-Vlaanderen*. Per uitgegeven nummer werd een afzonderlijk dossier aangelegd. Daarnaast zijn er notulen van de redactieraad. Een ander belangrijk luik van het archief betreft de stukken over de werking van de bestuursorganen, het financieel beheer, activiteiten voor en documentatie over leden, sociaaljuridisch dienstbehoefte, kunstbevorderende activiteiten op nationaal en internationaal plan.

PUBLICATIES

West-Vlaanderen, 1952-1965; *Vlaanderen*, 1966-.

1.2.15. *Wereldscholen*

Wereldscholen (ws) ontstond uit *Gemeenschap en Ontwikkeling* (G&O), dat volksontwikkeling zag als een van de wegen naar "bevrijding". Het concept van deze laatste had priester-stichter Jef Ulburghs overgenomen van het Waalse *Communauté et Développement*. De naam ws ontstond na 1970 toen men de nadruk ging leggen op de vorming van militanten enerzijds en de mogelijkheid

voor mensen uit arbeidersmiddens om een universitair diploma te halen anderzijds (in 1973 zou hieruit *Arbeidersuniversiteit* ontstaan). In theorie zorgde ws voor de vorming en G&O voor de actie, maar in de praktijk liepen beide door elkaar. Na 1973 kwam er het *Centrum voor Vorming en Actie* (CVA) bij, ontstaan uit het afgescheurde linkse Jong-Davidsfonds. In 1974 besloot men tot een fusie waarbij ws de volwassenenwerking op zich nam en CVA de jongerenwerking. De naam G&O verdween.

Tijdens het enige congres van ws in 1975 werd de oorspronkelijke optie van een vormingsbeweging opnieuw gedefinieerd als “democratisch basissocialisme”. Vanaf 1975 verloor de nationale werking aan invloed ten voordele van de plaatselijke werking of basisgroepen en werden nog zelden nationale acties georganiseerd. Dit vertaalde zich in lokale vormen van vormingswerk, buurtwerk, gezondheidszorg, arbeiderswerking en -vorming, wereldwinkels. Behalve de discussie rond de politieke werking, kwam er kritiek op de organisatorische logheid. Tijdens het “hellingsweekend” in augustus 1979 kregen de voorstanders van de nadruk op de plaatselijke werking de overhand. In de praktijk ging elke groep zijn eigen richting uit en bloedde ws als nationale beweging dood. Eind 1983 werd ws opgeheven.

ARCHIEF

Wereldscholen (1969-1983)

Het archief bevat veel documentatie van organisaties die uit plaatselijke initiatieven van ws zijn ontstaan en later ws al dan niet hebben overleefd. Te vermelden zijn: Vorming tot Bevrijding (VTB), CVA als zelfstandige jongerenafdeling, wereldwinkels, Aktiekomit  Zuidelijk Afrika (AKZA), buurtwerkingen, Samenlevingsopbouw Alken en vooral het Internationaal Ontmoetingscentrum (IOC) te Hasselt. Bij de oprichting van het centrum in 1974 was ws onmiddellijk betrokken. Het IOC vertegenwoordigde de internationale werking van ws, waarover veel archiefmateriaal is bewaard, o.a. vergaderstukken rond de jaarlijkse internationale sessies en seminaries en veel documentatie over, en briefwisseling met buitenlandse basisgroepen en projecten van allerlei aard.

Over de binnenlandse werking van ws vindt men in het archief meer terug van de nationale werking dan van de plaatselijke groepen. De basisgroepen, her en der opgericht en met uiteenlopende levensduur, steunend op vrijwilligerswerk en met een beperkte administratie, lieten weinig sporen na. Nationaal materiaal daarentegen zoals vergaderstukken van de Nationale Animatie Ploeg (NAP), van het congres van 1975, het hellingsweekend in 1979, de kadervorming en de nationale acties (onder andere rond UNCTAD III) is vrij volledig bewaard.

Jef Ulburghs (1947-1995)

Interessant aanvullend archief van priester Jef Ulburghs, die aan de basis lag van Wereldscholen.

PUBLICATIONS

Averechts avelinks, 1976; *Brandnetel*, 1972-1979; *Het is me een onderwijswereldje wel*, 1976-1977; *NAP berichten*, 1975-1980; *Opstanding*, 1976-1979; *Strijd = bevrijding*, 1976-1977; *Wereldscholenberichten*, 1981-1983.

Diverse verslagen.

1.3. *De christelijke jeugdorganisaties*

Veel basisgegevens vindt de onderzoeker in de webdatabank ODIS (www.odis.be). Daar worden de belangrijkste archieven en gepubliceerde bronnen toegelicht. Alle hieronder vermelde archiefbestanden en tijdschriften worden bewaard op het KADOC.

BIBLIOGRAFIE

VOS (L.). Les mouvements de jeunesse catholiques en Belgique néerlandophone, in CHOLVY (G.), ed. *Mouvements de jeunesse*. Parijs, 1985, p. 165-171.

AUBERT (R.). Organisation et caractère des mouvements de jeunesse catholiques en Belgique, in DE ROSA (G.), ed. *La "Gioventù catholica" dopo l'unità 1868-1968*. Rome, 1972, p. 271-323.

CAMMAER (H.). Het katholiek jeugdwerk, in *De kerk in Vlaanderen*, 1962, p. 296-318.

VOS (L.). *Bloei en ondergang van het AKVS*. Leuven, 1982, 2 dln.

Nuttig voor de paragrafen over Katholieke Actie, JVKA en KSA.

Zie de toelichtingen in de *Nieuwe encyclopedie van de Vlaamse Beweging* bij VKAJ, KAJ, KSA, VKSJ, VVKS en Chirojeugd.

1.3.1. *Katholieke Jeugdraad*

BIBLIOGRAFIE

20 jaar Katholieke Jeugdraad. Z.p., 1982.

Koepelorganisatie van de katholieke jeugdorganisaties, die in opdracht van het episcopaat in 1962 werd opgericht. De KJR nam de coördinerende en vertegenwoordigende taak (onder andere tegenover politieke en kerkelijke overheden) over van het *Jeugdverbond voor Katholieke Actie* (JVKA) dat in 1928 werd gecreëerd ten einde de Katholieke Actie-bewegingen voor jongeren in Vlaanderen te overkoepelen. Na de Tweede Wereldoorlog staakte het JVKA in feite zijn activiteiten, maar het bleef nog bestaan tot 1971.

De KJR had eveneens als opdracht het opzetten van vormingsinitiatieven voor de kaders in het jeugdwerk en de studie van gemeenschappelijke problemen. In 2002 werd de Katholieke Jeugdraad opgeheven. Er kwam een nieuwe neutrale jeugdwerkkoepeel tot stand van alle levensbeschouwelijk gekleurde jeugdwerkkoepeels, zoals, naast de KJR zelf, het Forum voor Pluralistisch Jeugdwerk (FORUM), het Liberaal Jeugdoverleg (LJO) en het Socialistisch Jeugdverbond (SVJ). De Vlaamse Jeugdraad werd het officiële adviesorgaan van de Vlaamse regering over alles wat kinderen en jongeren aanbelangt.

ARCHIEF

Katholieke Jeugdraad (1954-2002)

Het archief belicht ontstaan (onder andere enkele dossiers over het JVKA), werking, ontwikkeling en standpunten van de KJR, evenals de ontwikkeling en de activiteiten van de aangesloten organisaties. Een groot aantal dossiers betreft de vertegenwoordigende opdracht van de KJR in nationale (Belgisch Komitee voor Internationaal Jongerenwerk, Dienst voor Jeugdtoerisme, NCOS, Broederlijk Delen, IPB, JVKA, Algemene Raad voor Apostolaatswerken, Nationale Dienst voor Openluchtlevens, Pax Christi, Justitia et Pax, Vlaamse Federatie voor Jeugdhuisen, enz.) en internationale (Fédération Mondiale des Jeunesses Féminines Catholiques, Council of European National Youth Committees, World Federation of Catholic Youth, enz.) (jeugd)organisaties en de deelname aan congressen en studiedagen en aan diverse manifestaties. Eveneens werpt het archief een licht op het politieke beleid betreffende jeugd(organisaties).

Christine de Hemptinne (1881-1984)

Voor de geschiedenis van het Vrouwelijk Jeugdverbond voor Katholieke Actie is dit archief van groot belang. Christine de Hemptinne (1895-1984) speelde een belangrijke rol in de ontwikkeling van de Katholieke Actie voor jonge en volwassen vrouwen, zowel op nationaal als internationaal vlak.

Zowel voor het JVKA als voor de KJR kan men verder onder meer terecht in de bestanden betreffende de KAJ-VKAJ en KSA-VKSJ (zie daar).

PUBLICATIES

Publicaties JVKA:

Ik dien, 1939-1940; *Katholieke Actietijdingen*, 1929-1940; *Bestuurlijke mededelingen van het VJVKA*, 1927-1935; *Dienen*, 1930-1937; *Lenteweelde*, 1925-1931; *Nieuwe tijden*, 1929-1927.

Verslagen van congressen en studieweken.

Publicaties KJR:

Bijtijds, 1978-1993; *Correspondance*, 1975; *Doorkijker*, 1994-1996; *Infobulletin*, 1972-1977; *Rook*, 1975-1990.

Jaarverslagen, verslagen van studiedagen.

1.3.2. *Katholieke Studentenactie en Vrouwelijke Katholieke Studerende Jeugd*

BIBLIOGRAFIE

DECLERCK (P.). De stichting en de aanvangsjaren van de Katholieke Studentenactie, in *Collationes*, 1978, p. 36-60.

GEVERS (L.). *Honderd jaar Katholieke Studerende Jeugd, 1884-1984. De geschiedenis van de Hasseltse Jonge Klauwaarts*. Hasselt, 1986.

SCHOKKAERT (L.), VINTS (L.). *Bewogen beweging. 60 jaar KSJ-KSA-VKSJ*. Leuven, 1988.

WOESTENBORGH (B.). *De Katholieke Studentenactie in Oost-Vlaanderen 1928-1992*. Leuven, 1992.

In 1928 werd de *Katholieke Studentenactie* (KSA) opgericht als Katholieke Actie-organisatie voor de studerende jeugd. De KSA trad in concurrentie met de bestaande Vlaamse studentenbonden (AKVS), waarvan zij de Vlaamsgezindheid erfde. In elke gouw afzonderlijk kreeg de beweging de wind in de zeilen. In West-Vlaanderen en Limburg stond ze onder leiding van het episcopaat. Vanaf 1934 drongen meer jeugdbewegingselementen binnen in het activiteitenaanbod. Vooral tijdens de oorlog kwamen deze tot volle ontplooiing. De jaren 1950 vormden de grote bloeiperiode van de KSA als KA-jeugdbeweging die streefde naar een stijlvolle modelorganisatie. Op het einde van de jaren 1960 onderging zij de invloed van de democratisering en secularisering.

De VKSJ werd in 1929 opgericht als nationale organisatie voor de studerende meisjes. Buiten het feit dat ze niet wortelde in de Vlaamse Beweging had ze veel gemeen met de KSA, onder meer omdat ze in hetzelfde milieu rekruteerde. De hang naar co-educatie deed KSA en VKSJ geleidelijk aan samenwerken, wat leidde tot de uiteindelijke fusie in 1978 in de KSJ-KSA-VKSJ. Website: www.ksj.org.

ARCHIEF

KSA-VKSJ-nationaal

Katholieke Studerende Jeugd (1942-1986)

Van KSA en VKSJ bleven geen vooroorlogse stukken bewaard. Tot 1955 is de documentatie schaars, daarna overvloedig. Vanaf de jaren 1970 kunnen we spreken van een bijna volledig jeugdbewegingsarchief, zowel wat betreft de werking van de bestuursorganen, het financieel-administratief beleid, de activiteiten van de geledingen, de werkgemeenschappen, de commissies en werkgroepen en van de redacties van de verschillende tijdschriften, de contacten met andere nationale en internationale jeugdbewegingen en de koepels hiervan, enz. Eenmalige of regelmatig terugkerende initiatieven georganiseerd door KSJ-KSA-VKSJ of waaraan werd geparticipeerd, worden meestal uitstekend gedocumenteerd.

Naast het nationale archief zijn er nog andere interessante nationale archiefbestanden.

Informatief Spelmateriaal (1970-1986)

Informatief Spelmateriaal (IFS) ontstond in 1973 als werkgroep vanuit de Katholieke Jeugd Raad naar aanleiding van het Jaar van de Rechtvaardigheid. Enkele jeugdorganisaties schaarden zich achter de doelstelling om via zogenaamde "informatieve" spelen te werken aan de politieke en maatschappelijke vorming en bewustmaking. De belangrijkste impulsen gingen uit van KSA-VKSJ. Het archief bevat voornamelijk verslagen en werkdocumenten van de bestuursorganen van IFS (Stuurgroep, Servicegroep) en van de verschillende werkgroepen en "Functionele teams" die zich onder meer bezighielden met het ontwerpen en publiceren van informatieve spelen.

Tijdschrift Vandaag (1965-1978)

Het archief bevat de vergaderstukken van de redactieraad van het tijdschrift *Vandaag*, dat in 1965 werd opgericht als ledenblad voor de +16-jarigen uit KSA-VKSJ en VVKM-VVKS; omvangrijke dossiers met briefwisseling tussen de (jeugdige) lezers en de redactieleden en documentatiedossiers bij bepaalde nummers van of artikels uit *Vandaag*.

De leemte aan vooroorlogse stukken kan worden opgevangen door een hele reeks aanvullende archieven, waaronder die van gouwen en afdelingen.

Antwerpen

Katholieke Studentenactie – Vrouwelijke Katholieke Studerende Jeugd – Antwerpen (1947-1996)

Katholieke Studentenactie – Mechelen “Sint-Jan Berchmans” (1937-1972)

Brabant

Katholieke Studentenactie – Vrouwelijke Katholieke Studerende Jeugd – Brabant (1932-1983)

Riddergenootschap Renovabis Brabant (1960-1979)

Oost-Vlaanderen

Katholieke Studentenactie – Oost-Vlaanderen (1928-1987)

LEEMAN (K.). *Inventaris van het archief van KSA-Oost-Vlaanderen (1928-1987)*. Leuven, 1989.

Limburg

Katholieke Studentenactie – Vrouwelijke Katholieke Studerende Jeugd – Limburg (1933-1980)

West-Vlaanderen

Katholieke Studentenactie – Noordzeegouw (1930-1984)

Vrouwelijke Katholieke Studerende Jeugd – West-Vlaanderen (1927-1986)

Er dient zeker te worden vermeld dat diverse persoonsarchieven interessante dossiers met betrekking tot KSA-VKSJ bevatten. Daarnaast bewaart het KADOC archieven van twee organisaties die zich in het kader van de internationale Katholieke Actie inlieten met de jeugdwerking voor studerenden.

Jeunesse Étudiante Chrétienne Européenne (1955-2005)

Servicio Europeo de Universitarios Latino Americanos (1964-1981)

PUBLICATIES

KSA: *Asesam*, 1970-1972; *Het Blaadjje voor onze zieke broers*, 1945; *Dokumentatiemap van KSA-Jong-Vlaanderen*, 1956-1957; *Federatieve knapen- en jongknapenwerking*, 1950-1951; *Hernieuwen*, 1929-1965; *Hiep*, 1969-1971; *Impuls*, 1970-1978; *Jochei*, 1971-1972; *Kadee*, 1973; *De klaroen*, 1933-1940; *De knape*, 1940-1969; *Kruistocht-ronden voor hernieuwers*, 1946-1947; *Kruistochtronden*

voor knapen, 1946-1947; *KSA-mededeelingen voor de klaroeners*, 1942; *Renovabis mededeelingen*, 1958; *Richten*, 1933-1974; *Het vendel*, 1955-1971; *Zeg*, 1966-1971; *Zeghiep*, 1971-1972; *Zerom*, 1972-1974.

VKSJ: *Blad voor groepsmeisjes Jong-vKSers*, 1959-1961; *Blad voor kernen van het hoger onderwijs*, 1962-1963; *Blad voor kernleden en groepsmeisjes in VKSJ*, 1959-1965; *Blij groei*, 1948-1974; *Bronneke*, 1958-1966; *Bronnen*, 1950-1965; *Diocesane mededeelingen*, 1945-1964; *Jim-Sim*, 1969-1971; *Jong*, 1964-1974; *Jong-vKSJ-bestuursblad*, 1944-1948; *Ons groepjesleven*, 1961-1967; *Roodkapje*, 1942-1973; *Samen*, 1964-1972; *VKSJ bestuursblad*, 1928-1948; *Werk en vorder*, 1944-1974; *Zonnige jeugd*, 1935-1964.

KSJ-KSA-VKSJ: *Aktiekant*, 1970-1975; *Floreat*, 1953-1970; *Gisteren*, 1980-1995; *Gisteren en vandaag*, 1996-; *Inpikker*, 1974-1981; *Kruimels*, 1975-; *KSJ online nieuwsbrief*, 2003; *Nieuw*, 1974-1975; *Nieuwsbrief*, 1975-1976; *Nieuwsbrief +16*, 1971-1972; *Opdeurkrant*, 1978; *Opkikker*, 1981-1982; *Palaber*, 1972-; *Pee-es*, 1994-; *Robbedol*, 1973-; *Schakel*, 1959-1960; *Snuffel*, 1986-; *Vandaag*, 1965-1992; *+16 berichten*, 1972-1974; *Zeppos*, 1993-1995; *Zwonk*, 2004-.

Diverse uitgaven: onder meer verslagen van gouw- en studiedagen.

1.3.3. Chirojeugd Vlaanderen

BIBLIOGRAFIE

BAETEN (W.). *Patronaten worden Chiro. Jeugdbeweging in Vlaanderen 1918-1950*. Leuven, 1993.

BAETEN (W.), ed. *Vijftig jaar zondag. Een verhaal over de Chiro van vroeger naar nu*. Antwerpen, 1984.

DE VROEDE (M.), HERMANS (A.). *Vijftig jaar Chiroleven, 1934-1984. Aspecten uit het verleden en heden van een jeugdbeweging*. Leuven, 1985.

BOSMANS-HERMANS (A.). Patronaten voor de katholieke volksjeugd 1850-1914, in *Tijdschrift voor Opvoedkunde*, 1973/74, p. 175-187.

Vlaamse jeugdbeweging die in tegenstelling tot andere katholieke jeugdorganisaties niet werd opgezet voor de werking onder een specifieke bevolkingsgroep (arbeiders, boeren, studenten). Chiro groeide uit de patronaten (een vorm van parochiale jeugdzorg ontstaan omstreeks het midden van de vorige eeuw die streefde naar de morele verheffing van de volksjeugd). Geleidelijk diversifieerde de werking van deze patronaten. Rond de eeuwwisseling bezat een goed uitgebouwd patronaat een studiekring, een bibliotheek, een spaarkas, een toneel-, voetbal-, turn- en muziekring. Na de Eerste Wereldoorlog boetten de patronaten aan aantrekkingskracht in. Pogingen tot vernieuwing, uitgaande van het JVKA, mislukten aanvankelijk. Vanaf 1934 werd met de Chiro-actie gepoogd de patronaten aan de eisen van de tijd aan te passen. Ten opzichte van de gespecialiseerde jeugdbewegingen wierp de organisatie zich op als een parochiaal jeugdwerk zonder onderscheid van stand. De naam *Chirojeugd* werd in 1939 aangenomen. Website: www.chiro.be.

ARCHIEF

Chirojeugd Vlaanderen (1909-1987)

HEYNS (M.), BAETEN (W.). *Inventaris van het archief van Chirojeugd Vlaanderen (1944-1987)*. Leuven, 1989.

Het archief van Chirojeugd Vlaanderen (1944-) bestaat uit drie delen: de jongenschiro, de meisjeschiro en de "gemengde" Chiro. Elk deel bevat uitgebreide dossiers met briefwisseling, bestuursvergaderingen, stukken betreffende leiders- en kadervorming, afdelingswerking, diverse commissies, jaarthemawerking, de werking in de verbonden en gewesten, enz. In het deel betreffende de "gemengde" Chiro vinden we onder meer interessante gegevens over Chiro overzee.

Andere interessante archieven over Chirojeugd Vlaanderen.

Filmcollectie Chirojeugd Vlaanderen (1946-1964)

Universitaire Leiderskring Chiro (1968-1979)

FIMCAP (1961-2004)

Het archief geeft een goed inzicht in de ontstaansgeschiedenis van Fimcap en in de contacten daaromtrent met het Vaticaan en de OIC. Het archief bevat de statutaire documenten zoals verslagen van Algemene Vergaderingen en Bureau's op internationaal en regionaal niveau. Er is bijzonder veel en boeiende informatie over de grote periodieke activiteiten van Fimcap, vooral de Euroforums en de Eurocamps. Vooral van landen waar Belgische missionarissen actief waren zoals in Congo, Ruanda, Burundi en in de Filippijnen is heel wat interessant materiaal voorhanden.

Fotoarchief Eugeen Lettany (1949-1994)

Het archief bevat 20.000 negatieven, die handelen over Chiro. Komen aan bod: leiding, leden, groepen, sensibilisering, contacten met andere organisaties en nationale structuur.

Belangrijke aanvullingen op het archief van Chirojeugd Vlaanderen vinden we in enkele persoonsarchieven.

PUBLICATIES

Artisjok, 1981-1984; *Brief aan de groepsleiding*, 1987-; *Chirogalm*, 1944-1945; *De Chirokrant*, 1984-1994; *Contact*, 1944; *Dubbelpunt*, 1976-; *Gensters*, 1951-1952; *De Gids*, 1995; *Gloed*, 1946-1974; *Gloedeker-Lichtje*, 1960-1967; *Haverklap*, 1981-1984; *Ignis*, 1949-1968; *Jimprant*, 1971; *Joepie*, 1971-1981; *Joepla*, 1995-; *Kaderberichten*, 1969-1996; *Kaderbrief*, 1996-2005; *Kluts*, 2003-; *Kramp*, 1994-; *Krokant*, 1971-1981; *Landsbondberichten*, 1951; *Lente*, 1948-1970; *Licht-Gloedeker*, 1966-1967; *Licht*, 1942-1974; *Licht en gloed*, 1975-1976; *Lichtje-Gloedeker*, 1960; *Manjeet*, 1971-1982; *Mededeelingen van Chirojeugd*, 1941-1946; *De Ploeg*, 1978; *Prik*, 1965; *Roezemoes*, 1981-1984; *Snipper*, 1984-1994; *Het Tafelblad*, 1994; *Telex*, 1964-1968; *Tijl*, 1952-1954; *Toptip*, 1971-1981; *Trouw*, 1943-1970; *De Uitkijker*, 1996; *Werkmap voor leiders*, 1943-1944; *Wikings-storm*, 1944.

Uitgebreide verzameling brochures (zangbundels, spelenboeken, boeken betreffende didactiek en methodiek, enz.).

1.3.4. *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts en Vlaams Verbond van Katholieke Meisjesgidsen*

BIBLIOGRAFIE

DE BISSCHOP (B.). *Van handhaaf en bouw tot een nieuwe start: het Vlaams Verbond van Katholieke Scouts van 1945 tot 1968*. Leuven, 1997.

De vlag en de lading: geschiedenis, principes en methodiek van VVKSM. Antwerpen, 1986.

FAES (E.). *Van Baden-Powell tot VVKs: katholieke scouting in Vlaanderen voor Wereldoorlog II*. Leuven, 1990.

VAN DER CRUYSEN (C.). *Handhaaf en bouw! Werking van VVKs tijdens de Tweede Wereldoorlog*. Leuven, 1990.

VERPLANCKE (K.). *De oorsprong van de Katholieke scoutsbeweging in Vlaanderen, 1909-1930*. Leuven, 1990.

Ook in België werden op de vooravond van de Eerste Wereldoorlog scouts-groepen opgericht in navolging van de door B. Powell gelanceerde beweging. De mannelijke katholieke scouts groepeerden zich in 1913 in de *Associatie van B. Powell Belgian Scouts*, waarnaast in 1915 de *Katholieke Padvindsters van België* werden gesticht. De padvinderij was in Vlaanderen oorspronkelijk eerder op de (verfranse) burgerij gericht. In 1929 splitste de Associatie zich: de Vlaamse vleugel vormde het VVKs. In 1939 werd een tweede gidsenbeweging in het leven geroepen (Katholieke Vlaamse Meisjesgidsen) ten einde ook de vrouwelijke padvinderij een Vlaamser en volkser karakter te geven. In 1944 sloot deze groep zich weer bij de unitaire organisatie aan. In het kader van de unitaire beweging werd een Vlaamse vleugel erkend: de *Katholieke Meisjesgidsen van België* (KMGB). In 1947 scheurden Vlaamstalige groepen zich weer af. In 1960 werden de KMGB als zelfstandig verbond naast de *Guides Catholiques de Belgique* erkend. In 1961 nam de groep de huidige naam aan. Sedert 1972 werken VVKs en VVKM structureel samen, vanaf 1977 ook financieel. Website: www.vvksm.be.

ARCHIEF

Vlaams Verbond van Katholieke Scouts en Meisjesgidsen (1916-1973)

Het archief is onderverdeeld in vijf afdelingen. Twee daarvan slaan op het VVKs en zijn voorloper, de *Associatie van de Baden Powell Belgian Boy and Sea Scouts* (BPBSS). De andere drie slaan op het VVKM en zijn voorlopers.

Het archief betreffende het BPBSS is onvolledig, maar kan de onderzoeker toch van de nodige inlichtingen voorzien betreffende de eerste werking van de katholieke scouts. Het aanwezige archief van het VVKs (1929-1973) is eveneens interessant en bovendien vollediger. Hetzelfde geldt voor de archieven van de organisaties van de meisjesgidsen. Elk aspect van de werking van de scoutsorganisatie komt naar voor (interne pedagogische werking, personeel, administratief beheer, beheer van de gebouwen, econoomaat, kampeergonden, vieringen en speciale activiteiten). Daarnaast zijn er eveneens een aantal dossiers aanwezig betreffende de vertegenwoordiging van deze organisatie in de nationale koepelorganisaties van gidsen en scouts en contacten met andere gidsen- en scoutsbewegingen in België. Hetzelfde bestaat voor de internationale koepelorganisaties.

Diverse bestanden betreffende de geschiedenis van de beweging treft men aan in het Nationaal Scoutsarchief in Leuven. Dit Scoutsarchief omvat een scoutsbibliotheek met boeken en tijdschriften, een documentatiecentrum dat archiefstukken bevat en een scoutsmuseum.

Informatie over lokale activiteiten kan worden gevonden in enkele beperkte archieven van personen en lokale bonden.

PUBLICATIES

VVKS: *Berichtenblad voor alle leiders en leidsters in VVKS*, 1951-1952; *De Blokhut*, 1937-1938; *Broer welp*, 1955-1968; *JVK 68*, 1968; *Kampvuur*, 1945-1946; *De Katholieke padvinder*, 1920-1921; *Kompas*, 1945-1967; *Leidersblad*, 1926-1946; *Mededeelingen aan de eerwaarde heeren aalmoezeniers van het Vlaamsch Verbond der Katholieke Scouts*, 1934-1939; *Tele*, 1969-1973; *Teletje*, 1969-1973; *Telex*, 1965-1974; *De verkenner*, 1946-1968; *Vonk*, 1958-1964.

VVKM: *Berichten aan de leidsters*, 1949; *Ic diene*, 1945-1948; *Gheve di*, 1952-1967; *Jogi*, 1970-1971; *'t Kabouterke*, 1950-1971; *Kluispost*, 1979-1981; *Pit*, 1972-1973; *Radar*, 1967-1974; *Het Spoor*, 1945-1971; *De Toorts*, 1958-1961.

VVKS-VVKM en VVKSM: *Carrick*, 1974-1986; *Duc in altum*, 1945-1954; *Gidsenverkenners*, 1974-1978; *Groepsleiding*, 1974-1977; *Groggy*, 1986-2002; *Info groepsbegeleiding*, 1973-1974; *Jinjektie*, 1974-1981; *Jonggidsen-jongverkenners*, 1974-1978; *Kabouters-welpen*, 1974-1977; *Kanapee*, 1979-1987; *'t Kawelleke*, 1977-1978; *Kazoemerke*, 1977-1978; *Kriebel*, 1974-1985; *Over en weer*, 1974-; *Piauw*, 1952-1955; *Planboek*, 1976-1989; *Richt u*, 1953-1963; *Scoutskrant*, 1979-1986; *Stiekem*, 1985-2002; *Tabasco*, 1990-2002; *Toetje*, 1984-2002; *Vier moet branden*, 1957-1964; *VVKS-KMGB aalmoezeniersblad*, 1957-1958; *Zeerika*, 1976; *Zeppos*, 1993-1995.

Verlagen van land- en studiedagen, jaarverslagen, reeksen, diverse uitgaven.

1.3.5. Kristelijke Arbeidersjeugd en Vrouwelijke Katholieke Arbeidersjeugd

BIBLIOGRAFIE

Cardijn. Een mens, een beweging. Un homme, un mouvement. Leuven, 1983.

DENDOOVEN (A.). *Ontstaan, structuur en werking van de Vlaamse KAJ.* Antwerpen, 1967.

VOS (L.) met medewerking van WYNANTS (P.), TIHON (A.). De christelijke arbeidersjeugd, in GERARD (E.), ed. *De christelijke arbeidersbeweging in België, 1891-1991, op. cit.*, dl. 2, p. 412-483.

Zie ook de bibliografie vermeld bij de jongerenorganisaties.

Na de Eerste Wereldoorlog werden van katholieke zijde initiatieven genomen voor de vorming en de belangenverdediging van jonge arbeiders. In 1924 zochten Brusselse, Antwerpse en Leuvense kernen van werkende jongeren die actief waren op syndicaal vlak, toenadering tot elkaar. Dit leidde tot de oprichting van de *Katholieke Arbeidersjeugd*. Langs Waalse zijde was al de *Jeunesse Ouvrière Chrétienne* (JOC) tot stand gekomen. In 1925 groepeerde de Franstalige vrouwelijke arbeidersjeugd zich in de *Jeunesse Ouvrière Chrétienne Féminine* (JOCF). In

1927 zag haar Vlaamse tegenhanger de *Vrouwelijke Katholieke Arbeidersjeugd* het licht. Zij werd in haar activiteiten vooraf gegaan door de Christelijke Jeugdorganisatie voor Meisjes. Als organisaties van werkende jongeren maakten KAJ en VKAJ deel uit van het ACW. Met hun activiteiten op het terrein van het lekenapostolaat vormden zij een onderdeel van het Jeugdverbond voor Katholieke Actie. In de jaren dertig werd de KAJ volledig in de Katholieke Actie-beweging ingeschakeld: de activiteit werd hoofdzakelijk educatief; van sociaal-economische actie was nauwelijks sprake, terwijl de politiek (een van de bekommernissen van het ACW) uitdrukkelijk werd afgewezen. Na de Tweede Wereldoorlog werd de beweging op internationaal vlak uitgebouwd in de *Internationale KAJ*, die in 1957 officieel werd gesticht. De radicalisering van de KAJ in de jaren 1970 leidde tot de afscheuring van zes KAJ-verbonden in de *Kajottersbeweging*. De samenwerking tussen KAJ en VKAJ, die tijdens de jaren 1960 ingang had gevonden, werd door de VKAJ teruggeschroefd. Vanaf de jaren 1990 werd opnieuw naar eenmaking gestreefd. In april 1995 werd dit proces afgerond in de nieuwe jongerenbeweging KAJ. Website: www.kaj.be.

ARCHIEF

Katholieke Arbeidersjeugd – Vrouwelijke Katholieke Arbeidersjeugd (1924-1980)

Dit archief werd gevormd met het oog op een historische studie, maar is niettemin kwantitatief en kwalitatief belangrijk. Over alle aspecten van de werking zijn stukken voorhanden (bestuursorganen, jaarprogramma's en verslagen, de voor de beweging typische onderzoeken naar o.a. sociale (wan)toestanden in ondernemingen, studiedagen, congressen, bladen, diverse diensten en acties, ...). Het gedeelte over de naoorlogse werking werd vrij systematisch geordend onder de volgende afdelingen: algemeenheden (leden, jaarwerking), bestuur, diensten en actieterreinen (o.a. arbeidsmiddenwerking, verloofdenwerking, zieken- en soldatendienst, vrije tijd en cultuur, godsdienstige vorming en proosten, jong (v) KAJ, Kajottersuitgaven; Paasacties, politiek-maatschappelijke acties, enz.), administratief en financieel beheer, regionale werking, externe contacten, internationale werking en diversen.

Katholieke Arbeidersjeugd (1924-1983)

Dit archief overlapt deels het fonds KAJ-VKAJ-nationaal. Het belicht alle aspecten van de werking, vooral van de gemengde KAJ, en van de evolutie die de beweging doormaakte vanaf het einde van de jaren 1960. Zeldzaam zijn de dossiers die teruggaan tot de jaren 1950 of vroeger. Anders dan in het archief KAJ-VKAJ, komt hier de provinciale en verbondelijke werking aan bod en zijn er dossiers over de Internationale KAJ (o.m. Wereldraad te Linz, 1975). Vele bestanddelen handelen over de vertegenwoordiging bij andere organisaties en instellingen.

Jozef Cardijn (1900-1980)

Belangrijk aanvullend materiaal vindt men in het archief Jozef Cardijn (1882-1967), dat op het Algemeen Rijksarchief in Brussel wordt bewaard. Op KADOC is het bestand op microfilm te raadplegen. Het archief is ruimer dan de nage-

laten papieren van Cardijn. Zo zijn er ook stukken van medewerkers en oud-kajot(st)ers in opgenomen, getuigenissen, documentatie over de geschiedschrijving en niet in het minst heel wat archiefstukken van voor 1945 die eigenlijk behoorden tot de secretariatsarchieven van KAJ en JOC. Een uitgebreide afdeling handelt over zijn activiteiten als proost van de Internationale KAJ.

Internationale KAJ (1946-1981)

Voor de Internationale KAJ kan ook het aparte archief Internationale KAJ (1946-1981) worden geraadpleegd. Behalve enkele nota's over geschiedenis en doelstellingen zijn vooral dossiers over de Europese Raad, de Internationale Raad, het Internationaal Bureau en het Europees Secretariaat te vermelden. Eveneens zijn er bundels over Europese studiedagen en andere bijeenkomsten (onder andere voor proosten), over Eurorally en Romebedevaarten en is er documentatie aanwezig over de KAJ in de verschillende landen.

Naast de nationale KAJ-VKAJ archieven herbergt KADOC archieven afkomstig van diverse KAJ-verbonden en -afdelingen. Ook diverse persoonsarchieven zijn interessant voor de geschiedenis van de KAJ-VKAJ. Ook de archieven van het ACW-nationaal en van het ACW in de diverse verbonden, bevatten stukken betreffende de KAJ-VKAJ.

PUBLICATIES

De tijdschriften van KAJ-VKAJ worden gedetailleerd beschreven in:

BEKEN (D.), DE VROEDE (M.), JANSSEN (E.), SCHOKKAERT (L.) e.a. *Repertorium van de tijdschriften van KAJ-VKAJ en Kajottersbeweging*. Leuven, 1996.

KAJ: *Actieplan KAJ schoolwerking*, 1971; *Aktieplan KAJ*, 1965-1968; *Bevrijding*, 1944-1966; *Blitz*, 1995; *Bulletin d'information Cross des jeunes*, 1967; *De Centrale*, 1937-1939; *Doorbraak*, 1980-1985; *Durven*, 1945-1948; *Fabrieksblad KAJ*, 1977-1983; *De Gazet van het congres*, 1950; *Hip*, 1967-1969; *In de vuurlijn*, 1948-1949; *In den storm*, 1937-1940; *Info KAJ*, 1973-1979 en 1995-1996; *Informatiebulletin Cross der Jongeren*, 1967; *Jeugd*, 1945-1946; *Jong-KAJ leiding*, 1939-1946; *De Jonge werkloze*, 1934-1936; *KAJ*, 1933-1940; *KAJ berichten*, 1940-1942; *KAJ leiding*, 1942-1963; *Kontaktblad van de vriendschapsactie van de Wereld-KAJ*, 1958-1960; *Kontaktblad voor proosten en leiders*, 1959-1967; *Kontrast*, 1994-1995; *Leidingsblad*, 1963-1965; *Mardijck*, 1945-1967; *Mededeelingen aan onze plaatselijke afdelingen*, 1940; *Het Nieuw Belgisch leger marcheert*, 1944-1945; *Ons blad*, 1938-1940; *Ons leidersblad*, 1926-1940; *Ons leidersblad voor de soldaten*, 1939-1940; *Onze toekomst*, 1931-1939; *Opzie*, 1991-1993; *Protest*, 1968-1970; *Richtlijnen voor de militant van het arbeidsmidden*, 1956; *Richtlijnen voor de vakschoolwerking*, 1942-1952; *Start*, 1956-1979; *Telex*, 1978-1979; *Verbondsblad voor de gewestelijke leiders der KAJ*, 1931-1935; *Vrije tijd en cultuur*, 1940-1942; *VT tips*, 1964-1967; *Wij kajotters*, 1942-1943; *Wij militanten*, 1943; *'t Zonneke*, 1948-1949; *Zonnestrallen*, 1962-1963.

VKAJ: *Aan onze leidsters*, 1943-1944; *Aktieplan VKAJ*, 1978; *Aktieplan voor de schoolwerking*, 1978-1980; *Begeleidingsplan bij het Aktieplan*, 1973-1974; *Bezinning*, 1967-1969; *Congres-echo's*, 1950; *Het Congresnieuws*, 1950;

Durvende daad, 1947-1954; *Het gazetje van de Poststraat*, 1951-1952; *Gebedsstonden*, 1946-1967; *De Grote tiendaagse*, 1950; *Jeugd en arbeid*, 1945-1966; *Keihart*, 1975-1995; *Kernbrochure*, 1970-1972; *Kontakt*, 1976; *Lenteleven*, 1923-1967; *Ons hoekje*, 1939-1940; *Ons leidstersblad*, 1939-1940; *Op weg*, 1932-1940; *Polly-Anna*, 1946-1949; *Ruimte*, 1974-1995; *Schakel*, 1959-1967; *Steeds vooruit*, 1958-1967; *Val d'er over*, 1975-1995; *Van woord tot daad*, 1982-1983; *VBA Hip hip hoera*, 1952-1958; *Verbondsbld VKAJ*, 1930-1932; *VKAJ-apostolaatskring*, 1941-1942; *VKAJ bestuursblad*, 1925-1963; *VKAJ clubs*, 1940-1949; *VKAJ leidingsblad*, 1963-1968; *VKAJ richtlijnen*, 1941-1945; *VKAJ studiekringen*, 1940-1945; *Wa zal 't zijn*, 1974-1978; *Weerklank*, 1982-1989; *Wij aanvoersters bouwen*, 1942-1945; *Zonnestralen*, 1961-1964.

KAJ-VKAJ: *Aan onze zieken*, 1942-1946; *Aktieprogramma KAJ en VKAJ*, 1970-1974; *Akzie*, 1971-1990; *Berliner Express*, 1967; *Contact*, 1965-1967; *Echt*, 1967-1971; *KAJ pastoraal*, 1968-1969; *Keerom*, 1966-1976; *Onze brief voor de zieke kajotters en kajotsters*, 1940-1942; *Prik*, 1974-1976; *Proostenblad*, 1931-1967; *Ronduit*, 1970-1971; *Ruimte*, 1969-1974; *Trouwplannen*, 1959-1967; *Vergeet me niet*, 1965-1971; *Wij bei*, 1967-1970; *Zonnestralen*, 1947-1961.

Kajottersbeweging: *En nu vooruit*, 1987; *Geflitst*, 1994-1995; *Kijk op*, 1977-1990; *Kijk op extra*, 1986-1990; *Opzie*, 1991-1993.

Eengemaakte KAJ (1995-): *XXL*, 1995-2007.

Congresverslagen, verslagen van studieweken en andere manifestaties, jaarverslagen en reeksen, diverse publicaties.

1.3.6. Katholieke Jongeren uit de Middengroepen

BIBLIOGRAFIE

In die dagen ... Overzicht van 50 jaar KJM. Gent, 1980.

De meeste interprofessionele middenstandsbonden kenden al voor de Eerste Wereldoorlog afzonderlijke lokale kernen voor jongeren, vaak Jonge Wachten genoemd. Naast vorming en ontspanning lieten zij zich vooral in met politieke propaganda. Onder impuls van het succes van de andere KA-jeugdbewegingen kwam het tot een centralisatie op provinciaal vlak in Antwerpen, Oost- en West-Vlaanderen. In 1935 verenigde de Oost-Vlaamse proost J. Colpaert deze provinciale organisaties in een *Katholieke Burgers- en Middenstandsjeugd* (KBMJ). In 1963 versmolten de KBMJ en de (*V*)rouwelijke KBMJ tot de *Katholieke Jongeren uit de Middengroepen* (KJM). De vKBMJ had wortels in het Verbond van Belgische Katholieke Vrouwen en in het vjvka. Pas vanaf 1935 profileerde het zich als een zelfstandige KA-beweging voor de middenstandsjeugd. Binnen de sterk vormingsgerichte KJM ontwikkelde zich de vzw Scheppende Handen, nu Amarant. Uit de KJM ontstond in 1963 een Service Bureau dat onder meer informatie- en vormingscycli organiseerde voor kandidaat-ondernemers. Na 1970 nam deze werking zelfs de overhand, toen besloten werd de hele KJM om te vormen tot een *Service Instituut voor Jongerenwerk* (SIJ). Vanaf 1975 werd het afdelingsleven weer meer naar voren geschoven. Het Service Bureau werd in 1978 omgevormd tot de huidige *NCMV-Jongeren*. De jeugdwerking binnen de KJM bleef beperkt. Tijdens de jaren

zestig kende men wel het Jong-KJM, waarvan de meeste afdelingen zich in Oost-Vlaanderen bevonden.

ARCHIEF

Katholieke Jongeren uit de Middengroepen (1931-1983)

Het archief is omvangrijk en vrij volledig, maar gaat niet zo ver terug in de tijd. Voor de jaren 1930 zijn slechts een beperkt aantal dossiers en stukken (vooral betreffende VKBMJ) aanwezig. Vooral voor de jaren na 1945 wordt het archief compleet, zowel wat de deelorganisaties (VKBMJ, KBMJ) betreft als de latere eenheidsorganisaties KJM en SJ. Diensten, jaarwerking, kadervorming, pastoraal, provincies (vooral Oost- en West-Vlaanderen) en afdelingen en contacten met volwassenenorganisaties voor de middenstand (NCMV en CMBV) en koepelorganisaties voor jeugdbewegingen komen goed aan bod. De stukken afkomstig van bestuursorganen zijn verwonderlijk genoeg beperkt (uitgezonderd de financieel-administratieve stukken). De vzw Scheppende Handen (Amarant), het Service Bureau en de NCMV-Jongeren worden goed gedocumenteerd in alle aspecten van hun werking. Het archief is in het algemeen rijk aan gedrukt materiaal.

In diverse verbondelijke NCMV-archieven vinden we eveneens stukken betreffende de middenstandsjeugd terug. Vooral in het archief van NCMV-Limburg zijn deze dossiers vrij uitgebreid.

PUBLICATIES

KBMJ: *KBMJ leidersblad*, 1934-1938; *KBMJ leiding*, 1947; *KMJ*, 1934-1935; *Koerier*, 1951; *Leiding*, 1956-1963; *Leidingsberichten*, 1954-1956; *Opmarsch*, 1936-1962; *Proostenblad*, 1947; *Proostenblad NCMV-KBMJ*, 1948-1950.
 VKBMJ: *Leidstersblad*, 1946-1963; *Leven*, 1948-1962; *Levende bron*, 1961-1962; *Proostenblad VKBJ*, 1953-1963; *VKBJ bestuursblad*, 1935-1947.
 KJM: *Adem*, 1976-1987; *Kontakt*, 1967-1970; *Lijn*, 1963-1970; *Mededelingsblad*, 1964-1968.

1.3.7. Katholieke Landelijke jeugd

BIBLIOGRAFIE

Zie de titels vermeld in het hoofdstuk over de landbouwersorganisaties elders in dit boek.

De huidige KLJ maakt deel uit van de Boerenbond en ontstond in het begin van de jaren 1920 uit de werking voor de volwassen boeren en boerinnen. In 1925 werd priester Lambert Engelen vrijgesteld als verantwoordelijke voor de boerenjeugd en verschenen de "grondregels" voor de boerenjeugd afdelingen. Binnen de Boerinnenbond stak de werking voor de boerendochters in 1926 van wal. Na de oprichting van het Jeugdverbond voor Katholieke Actie (JVKA, 1928) en het Vrouwelijk JVKA (1931) werden beide takken van de BJB formeel erkend en gemandateerd als organisaties voor Katholieke Actie bij de boerenjeugd.

Na de Tweede Wereldoorlog kwam er een geleidelijke evolutie van een pure KA-beweging naar een echte jeugdbeweging met een verruimde belangstelling voor jongere leden en voor sport en ontspanning. In 1965 veranderde de BJB zijn

naam in *Katholieke Landelijke Jeugd*. Het streven naar gemengde werking zorgde voor een integratie van beide takken in 1969. Nieuwe hervormingen drongen zich op in de jaren 1970 onder invloed van het dalend ledenaantal en interne conflicten in de KLJ die onder meer veroorzaakt werden door de maatschappelijke transformaties van het einde van de jaren 1960. Na een herbronning profileerde de KLJ zich als een vormings- en ontspanningsbeweging voor jongvolwassenen uit het landelijk milieu. Website: www.klj.be.

ARCHIEF

Boerenjeugdbond en de Katholieke Landelijke Jeugd (1925-1995)

VERSTRAETE (L.). *Inventaris van het archief van BJB-KLJ (1925-1980)*. Leuven, 1989.

Het kernarchief wordt gevormd door het centraal archief van de BJB-Jongens (1935-1969). Dit bevat enkele dossiers van kanunnik L. Engelen die teruggaan tot 1925, evenals nationaal bewaarde verslagen van provinciale leiders over de provinciale en gewestelijke werking. De archieven van de gemengde KLJ (tweede helft jaren 1960-1980) bevatten nationale, provinciale en gewestelijke documenten. De archiefbestanddelen van de BJB-Meisjes zijn beperkt in omvang, onvolledig en betreffen vooral jaarlijkse verzamelbanden over de werking (1939/40-1961/62).

Afdelingen van de Boerenjeugdbond / Katholieke Landelijke Jeugd (1928-1980)

Dit archief bestaat uit de verschillende archieven van de afzonderlijke KLJ-BJB-afdelingen. Aan de hand van de stukken kan men de werking van deze afdelingen reconstrueren. In dit archief bevinden zich heel wat foto's en affiches die licht kunnen werpen op de dagelijkse realiteit binnen een jeugdbeweging als de KLJ-BJB.

PUBLICATIES

Boerenjeugd: *De BJB-er*, 1936-1949; *BJB-gids*, 1945-1965; *BJB-leiding*, 1946-1965; *Durven*, 1962-1969; *Jongerenclub BJB*, 1962-1963; *Het Leven in*, 1950-1961; *Ploeg en kruis*, 1950-1967; *Rechte voren*, 1953-1957.

Boerinnenjeugdbond: *Bloesem*, 1955-1958; *Madeliefje*, 1958-1961; *Ontmoeting*, 1961-1968; *Voor de leidster*, 1952-1953; *De Zonnebloem*, 1944-1968.

Boeren- en Boerinnenjeugdbond: *Stille stonden*, 1957-1968.

KLJ: *Aksent*, 1970-; *Cactus*, 2007-; *Groene krant*, 1972-2006; *Idee*, 1968-; *Kabaal*, 1979; *KLJ-gids*, 1965-1967, *KLJ-krant*, 1971-1977; *KLJ leiding*, 1965-1967; *Komma*, 1996-; *Ontmoeting*, 1968-; *Samen op weg*, 1969-1980; *De Vendelier*, 1962-1993; *De Zonnebloem*, 1968-1969.

Verslagen van studiedagen en van andere manifestaties; programma's; diverse uitgaven (bijvoorbeeld zangbundels).

1.3.8. Jongerengemeenschappen

Jongerengemeenschappen, een beweging voor de vrijetijdswerking bij jongvolwassenen en exponent van de evoluerende visie op de jeugdbeweging vanaf 1960, groeide in het begin van de jaren 1960 vanuit Chiro. De oudere chiroleden (16-18-

jarigen) namen het initiatief tot de uitbouw van jeugdclubs of -huizen, een verenigingsvorm die spoedig door de overheid werd gesubsidieerd. In 1969 ontstond de autonome vzw Jongereengemeenschappen als overkoepelend orgaan van plaatselijke jeugdhuisen. In 2004 startten onderhandelingen over de fusie van de drie jeugdhuisoepels JGM (Jongereengemeenschappen), VFJ (Vlaamse Federatie voor Jeugdhuisen) en JEF (Jeugdhuisenfederatie). In 2007 fuseerden JGM en VFJ tot *Formaat. Jeugdhuiswerk voor Vlaanderen*.

ARCHIEF

Jongereengemeenschappen (1961-1985)

Het archief bevat vrij volledige dossiers over het bestuur, het financieel-administratieve beleid, de doelstellingen en algemene werking, de initiatieven op het vlak van o.a. kadervorming en publicaties, de externe vertegenwoordiging en de veelvuldige contacten met de aangesloten huizen van de Federatie Jongereengemeenschappen (secretariaat te Antwerpen). Het archief laat toe de activiteiten en de werking van de Federatie te volgen.

PUBLICATIES

Apropoo, 1975-2006; *Informatie*, 1961; *Ontmoeting*, 1963-1974; *'t Tijdschrift*, 1981-1988; *Tips voor middenkader van JGM*, 1974-1975.

1.3.9. *Milac*

BIBLIOGRAFIE

DE SCHOENMACKER (C.). *Achter elke soldaat, een burger. De geschiedenis van 50 jaar MILAC-werking*. Leuven, 1994.

Milac – afkorting van *Militianenactie* – werd in 1945 opgericht als een speciale dienst van het Jeugdverbond voor Katholieke Actie (JVKA).

Opdracht was de voorbereiding van de toekomstige miliciens op hun legerdienst, apostolaatswerking in de kazerne, het oprichten van een informatiedienst en de vertegenwoordiging bij officiële instanties. Het nationaal secretariaat werd om praktische redenen gevestigd in de KAJ-Centrale te Brussel. De werkingsmiddelen van Milac werden verstrekt door de oprichtende organisaties met name KAJ, BJB, KSA, KBMJ, Chiro en VVKS. Milac werd de concrete vorm van georganiseerde Katholieke Actie in het leger.

Bij de oprichting van het Legervicariaat in 1957, kreeg Milac van de legervicaris de opdracht het lekenapostolaat bij de dienstplichtigen te organiseren. In de praktijk veranderde er niets en bleef Milac fungeren als een dienst van het JVKA. In 1969 werd Milac, na het verdwijnen van het JVKA in 1967 door de minister van Nederlandse cultuur erkend als een zelfstandige Nederlandstalige jeugddienst en sloot het als dusdanig aan bij de Katholieke Jeugdraad (KJR). De organisatie verloor haar bestaansreden bij de afschaffing van de dienstplicht en werd ontbonden in 1995.

ARCHIEF

Milac (1945-1995)

DE NEEF (M.). *Inventaris van het archief van Milac (1945-1980)*. Leuven, 1989.

Het archief is hoofdzakelijk samengesteld uit werkingsverslagen, omzendbrieven, vergaderingen van de Nationale Raad, de contacten met het Legervicariaat en de vertegenwoordiging in de Commissie leger en jeugd van het Ministerie van Landsverdediging. Goed gedocumenteerd wordt men eveneens over acties als de Week van de soldaat, de kernwerking met de kerst- en paasactie en de nationale Thuisfrontdagen. Er is weinig bewaard uit de ontstaansperiode van Milac. Leemten zijn er eveneens in het beleids-, het financieel en personeelsarchief. Wat de contacten met de provinciale afdelingen betreft, varieert de toestand al naargelang van de provincie. Zo is de documentatie betreffende Antwerpen nagenoeg volledig; van Brabant is ze pas vanaf de jaren 1970 aanwezig.

Frans Willems (1945-1982)

Het archief van priester Frans (Sooi) Willems (1912-1980), jarenlang boegbeeld van Milac, is een aanvulling op het eerder administratieve Milacarchief. Briefwisseling met de toenmalige kerkelijke verantwoordelijken zorgt voor elders ontbrekende informatie rond het ontstaan van Milac. Het archiefmateriaal bestaat trouwens grotendeels uit briefwisseling, vooral met miliciens en oudsoldaten. Hierdoor biedt het inzicht in de leefwereld van de gewone soldaat en in de pastorale activiteiten van Willems en dit gedurende bijna 40 jaar.

Zie ook het KAJ-VKAJ-archief.

PUBLICATIONS

Dekameter, 1968-1971; *Extra rantsoen*, 1970-1993; *Marsch*, 1946-1969; *Milactijdingen*, 1953-1995; *Weert u*, 1946-1962; *Zending*, 1956-1963.

1.3.10. *Bouworde*

De Bouworde ontstond in april 1953, toen een eerste lichter van vrijwilligersstudenten meewerkten aan het project "Siedlungen" in Münster, ten behoeve van Duitse vluchtelingen die na de Tweede Wereldoorlog uit de Oostbloklanden verdreven waren. In 1955 telde men al 3036 vrijwilligers in projecten in Duitsland, Oostenrijk, België en Frankrijk. Het jaar nadien breidde de Bouworde haar werkterrein uit naar Nederland, Italië en Spanje. De centrale figuur was Maurits Nachtergaele. Het hoofdsecretariaat was aanvankelijk gevestigd in de abdij van Tongerlo. De Bouworde werd in 1956 een zelfstandige organisatie. Nog in 1956 werd het Seculier Instituut van de Bouworde (SIBO) gesticht, ten einde krachten aan te trekken voor een langere termijn dan de traditionele kampen. In 1962 kreeg de Internationale Bouworde (IBO) rechtspersoonlijkheid als internationale vereniging volgens Belgisch recht. In 1957 werden de eerste bouwkampen georganiseerd in Belgisch Congo. In 1959 trok het SIBO naar Togo, Tanzania en Zaïre. De werkgroep ontwikkelingssamenwerking van de Bouworde groeide uit tot een aparte organisatie: COOPIBO (COOPERATIE VAN DE INTERNATIONALE BOUWORDE), en kreeg in 1976 rechtspersoonlijkheid. Website: www.bouworde.be.

ARCHIEF

Internationale Bouworde (1960-1978)

Het archief bevat naast algemene jaarverslagen nog briefwisseling inzake de financiering en subsidiëring van diverse (bouw)projecten, financiële verslagen, mededelingsblaadjes, kamp- en werkingsverslagen, documentatie over de doelstellingen en werking van de Bouworde. In het archief vindt men uitgebreide audiovisueel materiaal m.b.t. de diverse bouwkampen in Europa, Afrika en Zuid-Amerika.

COPIBO (1973-1998)

Het archief bevat de stukken van de bestuursorganen (vanaf 1973) evenals bundels inzake financieel beleid, personeelsbeleid en de initiatieven m.b.t. opleiding en publiciteit. Het meest uitgebreide deel handelt over de projecten die vooral in Afrika (in het bijzonder in Zaïre en Rwanda) en Zuid-Amerika werden opgezet. Het archief laat toe de werking in al haar aspecten te onderzoeken.

Maurice Nachtergaele (1964-1981)

Aanvullend archief van Maurice Nachtergaele: directeur, secretaris-generaal en algemeen gedelegeerde van de *Internationale Bouworde* van 1953 tot 1978.

PUBLICATIES

Aedificando contact, 1965-1974; *Bouworde-telex*, 1967; *Cb*, 1960; *Contact*, 1955-1958; *Dit is bouworde*, 1961-1994; *Graag gedaan*, 1976-; *Kontaktblad*, 1959; *Mededelingen*, 1955; *Nieuwsbrief Bouworde vzw*, 2006-; *Samen*, 1967-1975; *Tele-Bouworde telex*, 1977-1978.

1.3.11. *Sporta*

BIBLIOGRAFIE

RENSON (R.), D'HOKER (M.), TOLLENEER (J.), eds. *Voor lichaam en geest. Katholieken, lichamelijke opvoeding en sport in de 19^e en 20^e eeuw*. Leuven, 1994.

Uit de persoonlijke apostolaatsactie van de norbertijn Antoon van Clé voor jonge wielrenners, groeide in 1947 *Sporta*, een dienstverlenende organisatie op het vlak van de sportbeoefening. De vereniging stelde zich tot doel de morele vorming van sportbeoefenaars en supporters, de bevordering van de lichamelijke opvoeding en de verspreiding van de sportgedachte bij het grote publiek. In de jaren vijftig bestond de werking vooral uit de uitgave van het tijdschrift *Sportakerel*, de organisatie van bijeenkomsten en bedevaarten van wielrenners en van sportkampen. Vanaf de jaren 1960 richtte Sporta de aandacht vooral op het sociaal sportstatuut, het probleem van de gecommercialiseerde bokssport, de dopingkwestie, de topsport voor kinderen, de democratisering van sport (met onder meer de organisatie van sportkampen) en de fair play.

ARCHIEF

Het archief van Sporta bevindt zich in de Sporta-bibliotheek in Tongerlo.

PUBLICATIES

Fair play club, 1978-1989; *School sport en jeugd*, 1987-1988; *Sport en jeugd*, 1961-1987; *Sporta*, 1962-; *Sportakerel*, 1947-1961; *Sportaktief*, 1980-1990; *Sportaleiding*, 1944-1945; *Sportnieuws*, 1985-1991; *Sportazon*, 1947; *Sporta flash*, 1994-.

Verslagen van congressen en reeks *Sporta-cahiers*.

2. De socialistische sociaalculturele organisaties

Piet Creve

De ontzuiling en de (herhaalde) transformaties van de socialistische partij hebben een ingrijpende invloed gehad op het netwerk van socialistische satellietorganisaties: ze veranderden van naam of gingen op in koepels, deels gestuurd door het Vlaamse subsidiebeleid.

Ook in de bewaarinstellingen zijn belangrijke evoluties merkbaar, meer bepaald op het terrein van mogelijke zoekstrategieën. Meer en meer gebeurt dat via een online catalogus, voor AMSAB-ISG via www.amsab.be. De klassieke papieren toegangen en de al even klassieke archiefoverzichten worden in steeds sneller tempo vervangen door digitale zoekinstrumenten die de onderzoeker soms naar minder evidente bronnen leiden, zoals audiovisuele collecties.

Voor informatie over de socialistische sociaalculturele organisaties kan men vaak terecht in archieven en pers van de vier takken van de socialistische beweging: partij, vakbond, mutualiteit en coöperatieve. In dit overzicht zijn enkel die archieven opgenomen waarvan de behandelde organisaties de archiefvormers zijn. Alle vermelde archieven zijn voorzien van een toegang: een overzichtslijst of een inventaris. Informatie over toegankelijkheid, bewaarplaats en dergelijke, is te vinden op de algemene fiche van het archief. Alle archiefbestanden en tijdschriften bevinden zich in het AMSAB-ISG.

2.1. Centrale voor Socialistisch Cultuurbeleid (CSC)

CSC was de koepel van de culturele organisaties van de vier takken van de socialistische beweging en telde op een bepaald moment meer dan dertig lidorganisaties. CSC ontstond in 1968 uit een fusie van de *Centrale voor Socialistische Cultuurwerken* die eveneens als koepel opgericht werd in 1956, en de *Centrale voor Arbeidersopvoeding* (CAO). Deze laatste was in 1911 gecreëerd met als doelen de politieke en culturele opvoeding van de arbeiders en de scholing van militanten. Ook de CAO richtte zich naar alle takken van de socialistische beweging.

Aanvankelijk vervulde CSC twee functies: ondersteuning van sociaalcultureel werk in de socialistische beweging en de organisatie van plaatselijke sociaalculturele activiteiten. Deze laatste taak werd in 1974 toevertrouwd aan de afzonderlijke vzw *CSC-vormingswerk* die deel uitmaakt van de koepel en hier ook behandeld wordt. In oktober 2002 veranderde die organisatie van naam: *Curieus*, met 5 provinciale deelorganisaties (zie: www.curieus.be).

Niet alle vroegere lidorganisaties van de CSC-koepel worden hier vermeld. Sommige worden onder andere rubrieken behandeld, zoals de aangesloten organisaties van vrouwen. Van andere bewaart AMSAB-ISG geen archieven en nauwelijks publicaties.

BIBLIOGRAFIE

BLADT (R.). *De Walkman kan de theemuts niet vervangen*. Brussel, 1997.

ARCHIEF

Arbeidershogeschool (nr. 139), CSC (nr. 21), CAO-gewestelijke afdeling Hasselt (nr. 169), Volkshogeschool (nr. 35).

PUBLICATIES

CAO: *De Bibliothecaris*, 1930-1937; *Feiten en Cijfers*, 1931-1932; *Mededeelingsblad van de Centrale voor Arbeidersopvoeding*, 1913; *Nieuwtjes uit de Centrale*, 1934-1935, 1937; *Ontwikkeling en Uitspanning*, 1919-1927; *Ontwikkeling*, 1928-1932; *Opgang*, 1930-1933; *Wil en weg*, 1937-1939; *Opvoeding*, 1947-1987.

CSC: *Opvoeding*, 1947-1987; *Periodiek Verschijnsel*, 1991-1999; *De Hoogste Tijd*, 1987-1998.

CSC-Vormingswerk: *Golf lengte*, 1969-1992.

2.2. *Kultuuropbouw*

De vzw *Kultuuropbouw* werd in 1963 opgericht als nevenorganisatie van de Jongsocialisten, de politieke jongerenorganisatie van de partij. De nationale organisatie staakte haar activiteiten in 1977. De West-Vlaamse afdeling werd toen een zelfstandige vzw. Die bleef actief tot het einde van de jaren 1980.

ARCHIEF

Kultuuropbouw West-Vlaanderen (nr. 235).

PUBLICATIES

Kultuuropbouw: nieuwstijdingen, 1975-1986; congres- en jaarverslagen.

2.3. *Arbeiderstoeristenbonden (ATB) – De Natuurvrienden*

In 1927 opgericht als onderdeel van de *Internationale der Natuurvrienden* met als doel het sociale en culturele toerisme te bevorderen. Daarnaast biedt de organisatie ook een uitgebreid vrijetijdsprogramma aan. ATB – De Natuurvrienden is lid van de milieukoepel Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen. Voor meer informatie: www.natuurvrienden.be.

PUBLICATIES

Arbeiderstoerisme, 1930-1940; *De Natuurvriend*, 1945-2006; *Jaarboek*, 1963-1968.

2.4. Vlaamse Federatie van Socialistische Gepensioneerden

In 1947 bundelde de BSP de bestaande bonden van socialistische gepensioneerden tot een nationale federatie. Deze kreeg in 1975 een Vlaamse en een Franstalige vleugel. Twee jaar later werd de Vlaamse federatie opgericht. Het beheer van de organisatie berust bij de socialistische mutualiteit. Ondertussen is de organisatie opnieuw van naam veranderd: S-Plus (zie www.s-plusvzw.be).

BIBLIOGRAFIE

AERTS (G.). *I have a dream... 1947-2007, 60 jaar S-Plus: een verkenning*. Brussel, 2007.

ARCHIEF

Nationale Federatie van Socialistische Gepensioneerden (nr. 402).

PUBLICATIES

Inlichtingsbulletin, 1962-1990; *Beter Leven*, 1966-1997.

2.5. Vlaamse Federatie van Gehandicapten (VFG)

In 1920 werd de *Nationale Federatie voor Verminkten van Arbeid en Vrede* opgericht die in 1972 de naam *Nationale Federatie voor Gehandicaptenzorg* aannam. In 1975 splitste de organisatie zich in een Vlaamse en een Franstalige federatie die door een nationale federatie overkoepeld worden. De huidige VFG kwam tot stand in 1976 en leunt aan bij de socialistische mutualiteit. Tegenwoordig wordt het letterwoord VFG gebruikt met daaronder "Vereniging personen met een handicap". De VFG heeft een website: www.vfg.be.

PUBLICATIES

Berichtenblad, 1973-1978; *Contactblad*, 1978, 1984; *Zonnebloem*, 1973-1978.

2.6. Federatie van Arbeiders Foto- en Kinokringen (FAFK)

Deze organisatie ontstond in 1956 uit een samenwerking van diverse groepen die binnen de arbeidersbeweging werkzaam waren. De belangrijkste bezigheid was het inrichten van vormingscursussen. In juni 2001 ging de FAFK op in het Centrum voor Beeldexpressie (zie: www.beeldexpressie.be).

ARCHIEF

FAFK (nr. 566).

PUBLICATIES

FAFK, 1980-2001.

2.7. *Federatie van Vlaamse Socialistische en Sociaal-progressieve Toneelverenigingen (FVST)*

De voorloper van FVST werd reeds in 1900 opgericht. De federatie ondersteunde startende en reeds actieve toneelverenigingen. Recent ging de FVST op in Open doek, een koepel van amateurtheaterverbonden (zie: www.opendoek-vzw.be).

PUBLICATIES

Gong, 1960-1963, 1982-2001.

2.8. *Vlaamse Federatie van Socialistische Muziekkorpsen en Zangkringen (VFSMZ)*

Deze organisatie werd opgericht in 1952 en is sinds 1964 een vzw. Sinds 2002 maakt de organisatie deel uit van Vlamo, Vlaamse amateurmuziekorganisatie (zie www.vlamo.be).

PUBLICATIES

Diapason, 1965-2000.

2.9. *Vlaamse Arbeiderssportcentrale (VASC)*

Een eerste koepel van socialistische turnbonden en andere socialistische sportfederaties werd opgericht in 1927. De huidige vereniging dateert van 1980.

ARCHIEF

VASC (nr. 571).

PUBLICATIES

De Volksturner, 1923, 1946-1993.

2.10. *Socialistische Omroep (SOM)*

Sinds de splitsing van de unitaire BSP (eind 1978) verzorgde de SOM televisie-uitzendingen voor de Vlaamse socialistische beweging op de openbare omroep. Die gebeurden in het kader van de "uitzendingen door derden". Nog voor de Tweede Wereldoorlog was de socialistische beweging actief op het gebied van radio-uitzendingen. In 1929 werd de *Socialistische Arbeiders Radio-Omroep* (SAROV) opgericht. Die bundelde lokale verenigingen van radioliefhebbers en kreeg van het NIR, voorloper van de huidige openbare omroep, beperkte uitzendfaciliteiten. Eind 1935 werd *Radio-Vlaanderen* opgericht, een regionale privé-radiozender van socialistische signatuur. Beide verenigingen stierven na 1945 een stille dood.

Met de opkomst van het medium televisie breidde de socialistische beweging haar activiteiten ook op dat vlak uit. Politieke tribunes op radio en televisie verzorgen was een opdracht van het Emile Vandervelde-Instituut (EVI), de studiedienst van de partij. In 1961 werd het *Socialistisch Instituut voor Radio en Tele-*

visie (SIRT) opgericht. Het fungeerde als ideologische waakhond voor de openbare omroep, organiseerde studiedagen en bereidde kandidaten voor op het journalistenexamen.

ARCHIEF

Radio Vlaanderen (nr. 76), SOM (nr. 149).

PUBLICATIES

SAROV: *De Radiobode*, 1931-1939.

SIRT: *De Informateur*, 1961-1966; *Communicator*, 1970-1971, 1975.

2.11. *Socialistisch Jeugdverbond (SJV)*

Deze koepel van de socialistische jeugdorganisaties werd opgericht in 1945. Verschillende coördinerende organen gingen het verbond in het interbellum vooraf. In 1922 richtte de BWP een *Centrale Jeugdraad* op voor de coördinatie inzake jeugdwerking. Twee federaties maakten er deel van uit: de Federatie der Lichamelijke en Zedelijke Opvoeding en de Nationale Federatie der Socialistische Jonge Wachten. In 1926 werd het coördinerende orgaan vervangen door de *Socialistische Jeugdcentrale*. Het Arbeidersjeugdverbond dat de socialistische jeugdbewegingen groepeerde, sloot hier eveneens bij aan. In 1931 werd de Socialistische Jeugdcentrale vervangen door het *Algemeen Comité der Socialistische Jeugd en der Arbeiderssport*. SJV is ondertussen opgegaan in Steunpunt Jeugd dat begin 2002 van start ging (zie www.steunpuntjeugd.be).

BIBLIOGRAFIE

VAN CLEVEN (T.). *50 jaar Socialistisch Jeugdverbond*. Brussel, 1995.

ARCHIEF

SJV (nr.258).

PUBLICATIES

Jeugd, 1946-1957; *Spiraal*, 1970-1987.

Jaarverslagen en verslagen van studieweken van het Socialistisch Jeugdleidersinstituut.

2.12. *Kernvalken en Rode Valken*

In de jaren 1920 startte de uitbouw van de socialistische jeugdbeweging. De lokale groepen van de *Arbeidersjeugd* sloten zich aan bij de Nationale Federatie van de Socialistische Jonge Wachten (SJW). In 1928 scheurden de Arbeidersjeugdgroepen zich af van de SJW. Zij richtten het *Arbeidersjeugdverbond* (AJV), later *Arbeidersjeugdcentrale* (AJC), op dat aansloot bij de overkoepelende Socialistische Jeugdcentrale.

Vanaf 1928 werden de jongeren onder zestien jaar gegroepeerd in *Rode Valken*-groepen. Sommige leiders wilden binnen het AJV kindergroepen (7-14 jaar)

inplanten. Nadat zij hierbij op tegenstand stootten, richtten zij in 1932 een eigen *Federatie van Socialistische Kindergroepen* op. In 1937 smolten deze federaties, de SJW en de AJC samen in de *Socialistische Arbeidersjeugd Vlaanderen* (SAV). Deze deelde de jongeren op in Valken (Nest-, Jong- en Rode Valken), Pioniers en Jong-socialisten. Na de Tweede Wereldoorlog werden deze groepen gebundeld in de *Socialistische Jeugd* (SJ). In 1955 werden de Jongsocialisten hieruit gelicht om zich met een zuiver politieke werking in te laten.

In 1965 was er een reorganisatie: het *Socialistisch Kinder- en Valkenverbond* (SKVV) onderscheidde voortaan de kindergroepen, de hobbyclubs en de Valken-sector (Jong-, Rode en Kernvalken). In 1976 werden *Rode Valken* en *Kernvalken* twee afzonderlijke verenigingen.

ARCHIEF

De Rode Valken (nr. 137), SKVV Rode Valken – gewest Antwerpen (nr. 551).

PUBLICATIES

AJV/AJC: *De Jonge Kameraad*, 1927-1936.

SJ: *De Pionier*, 1943-1945; *Stuwing*, 1946-1949, 1960, 1963, 1971-1999; *Vriend-schap*, 1953-1999.

SKVV Kernvalken: *Stuwing*, 1971-1989.

SKVV Rode Valken: *Vriendschap / Stuwing*, 1953-1999.

2.13. *Mutualiteit der Jonge Arbeiders (MJA)*

Jongerenbeweging in 1947 binnen de socialistische mutualiteit opgericht als voorhuwelijks spaarkas. Gaandeweg liet de vereniging zich ook in met de organisatie van vakantie-reizen en de oprichting van jeugdclubs en jeugdhuizen. MJA staat tegenwoordig voor *Maatschappelijke Jongeren Actie* en heeft een eigen website: www.mja.be.

PUBLICATIES

Infor-club, 1971-1991; *Zap*, 1991-2000; activiteitsverslagen.

2.14. *ABVV-Jongeren*

In 1938 werd de jongerenbeweging *Syndicale Jeugd* opgericht die werkende en werkloze jongeren organiseerde op bedrijfs- en gemeentelijk vlak. In 1951 ontstond *ABVV-Kadetten* als aparte centrale van het ABVV, gericht op studerende jongeren. De organisatie is ondertussen omgedoopt tot *ABVV-Jongeren* en heeft een website: www.abvvjongeren.be.

PUBLICATIES

ABVV-Kadetten en Syndikale Jeugd / ABVV-Jongeren: *Jongerenkontakt*, 1967-1992.

ABVV-Jongeren: *Magik*, 1992-2008; *Affisje*, 1994-2000.

3. De liberale sociaalculturele organisaties

Luc Pareyn

Bij de liberaal geïnspireerde sociaalculturele organisaties zijn twee grote groepen te onderscheiden: de talrijke doch niet-gestructureerde plaatselijke initiatieven die een breed werkveld bestreken en die voornamelijk actief waren in de 19^e eeuw, een aantal zelfs tot na de Tweede Wereldoorlog, en de meer gestructureerde initiatieven, voornamelijk vanaf de jaren 1970. De belangrijkste uitzondering hierop is het Willemsfonds, gesticht in 1851, dat reeds vanaf 1868 is begonnen met de uitbouw van bibliotheken en afdelingen over het Vlaamse land. Van de eerste groep zijn in de meeste gevallen niet meer dan verwijzingen en indicaties overgebleven. Dit overzicht beperkt zich tot de organisaties waarvan substantiële archiefbestanden bewaard zijn gebleven.

Alle archieven van de in dit overzicht genoemde organisaties worden bewaard op het Liberaal Archief, tenzij anders vermeld. Alle inventarissen van het Liberaal Archief zijn te consulteren op de website van het Liberaal Archief (www.liberaalarchief.be).

3.1. *Coördinatiecentrum voor Liberaal Socio-cultureel Beleid (CLSB)*

BIBLIOGRAFIE

Een kwarteeuw Liberale Cultuurkoepel 1972-1997, themanummer van *Liberaal Reflex*, 1997, nr. 2.

Het *CLSB*, de koepelorganisatie van de liberale sociaalculturele organisaties, werd opgericht op 12 juni 1972 en was op basis van het koepeldecreet van 2 januari 1976 actief tot eind 2000. Het *CLSB* telde een twintigtal aangesloten organisaties.

Het archief bevat alle belangrijke documenten van het *CLSB*: de verslagen van de congressen en de landdagen, de memoranda en de volledige verzameling van alle publicaties.

PUBLICATIES

Cultuurklanken, 1977-1980.

Liberaal Reflex, 1980-2000.

CLSB-Reflex, 1981-1989.

CLSB-Actueel, 1990-1994; 1998-1999.

3.2. *Willemsfonds (WF)*

BIBLIOGRAFIE

BOTS (M.) e.a. *Het Willemsfonds van 1851 tot 1914*. Gent, 1993.

TYSENS (J.), VAN VELTHOVEN (H.). *Vlaamsch van taal, van kunst en zin. 150 jaar Willemsfonds (1851-2001)*. Gent, 2001.

VAN VELTHOVEN (H.). *Tussen opportunisme en radicalisme. Het Willemsfonds en de Vlaamse kwestie in 171 petitiees (1860-1913)*. Gent, 2008.

GELEGENHEIDSPUBLICATIES VAN HET WILLEMSFONDS

Ons 75-jarig Jubelfeest (1851-1926). Gent, 1926.

Eeuwfeest van het Willemsfonds. Historisch overzicht van de jongste 25 jaren, 1926-1951. Gent, 1951.

Gedenkboek 125 jaar Willemsfonds 1851-1976. Antwerpen, 1977.

Liber Amicorum Adriaan Verhulst. Gent, 1995.

Het *Willemsfonds* werd op 23 februari 1851 te Gent gesticht om de Nederlandse taal- en letterkunde te bevorderen. Aanvankelijk maakten ook vooraanstaande Vlaamsvoelende katholieken deel uit van de vereniging. Vanaf 1862, met het aantreden van Julius Vuylsteke als algemeen secretaris, evolueerde het Willemsfonds in liberaal-vrijzinnige richting. In 1875 werd het Davidsfonds als katholieke tegenhanger opgericht.

Het Willemsfonds ontplooidde een breed gamma activiteiten. Naar het voorbeeld van de Nederlandse Maatschappij tot Nut van 't Algemeen was het Willemsfonds de eerste organisatie die in Vlaanderen een netwerk van plaatselijke afdelingen oprichtte (vanaf 1868). Deze afdelingen waren vooral actief op het vlak van de cultuurspreiding en de bibliotheekwerking. Daarnaast was het Willemsfonds belangrijk als Vlaamse drukkingsgroep en als uitgever van boeken (meer dan 300 titels tot 1914) die alle domeinen van het maatschappelijke leven bestreken. Sinds 1880 is er te Brussel de Willemsfonds-Avondschool die vooral bekend is om zijn "cours de néerlandais" voor Franstaligen.

Het Willemsfonds was ook betrokken bij de uitgave van het algemeen-literair blad *De Vlaamse Gids* dat verscheen van 1905 tot 2000. Het Willemsfonds is vandaag voornamelijk actief als sociaalculturele vormingsorganisatie.

ARCHIEVEN

Het archief van het Willemsfonds is volledig bewaard vanaf de stichting van de vereniging in 1851. Het Liberaal Archief is begonnen met de ontsluiting van dit meer dan 500 meter tellend archief. Het omvat de verslagboeken van de bestuursvergaderingen, de verslagen van de algemene vergaderingen en de congressen, de jaarverslagen, de inkomende en uitgaande briefwisseling van het hoofdbestuur, de ledenlijsten en de boekhouding. Alle aspecten van de werking (uitgave van boeken, de bibliotheken, de provinciale geledingen, de aanverwante verenigingen zoals het Vuylstekefonds en het Comité ter Bevordering van de Nederlandsche Zang) komen er aan bod. Op de uitgaande en inkomende briefwisseling van het WF-hoofdbestuur tot 1914 (meer dan 50.000 brieven) werd een klapper gemaakt (naar personen, thematisch en geografisch).

Op het Liberaal Archief worden ook een aantal vrij volledige afdelingsarchieven bewaard (met als belangrijkste WF-Brugge, WF-Schaarbeek, WF-Eeklo, WF-Boom, WF-Rupelmonde, WF-Tienen) evenals het archief van de Brusselse WF-Avondschool.

Het archief van het Willemsfonds is belangrijk bij de studie van de Vlaamse beweging en de taalwetgeving, het bibliotheek- en uitgeverswezen, het cultuurbeleid en de culturele autonomie.

- COPPENS (G.), TONDELEIR (M.). *Klapper op de briefwisseling 1862-1901 van het Willemsfonds Algemeen Bestuur*. Gent, 1990, 7 dln.
Willemsfonds. Inventaris van de petitie (1860-1913). Gent, 2008.
Willemsfonds Boom. Inventaris van het archief (1886-1991). Gent, 2008.
Willemsfonds Rupelmonde. Inventaris van het archief (1887-1959). Gent, 2008.
Willemsfonds Tienen. Inventaris van het archief (1880-2000). Gent, 2005.
Hans Van Werveke (1898-1974) als Willemsfondsvoorzitter. Inventaris van zijn WF-archief (1945-1962). Gent, 2006.

PUBLICATIES

Het Liberaal Archief beschikt over alle uitgaven van het Willemsfonds en van de verwante fondsen (Julius Vuylstekefonds, Oswald de Schamphelaerefonds, Victor de Hoonfonds), evenals alle 474 door het Willemsfonds uitgegeven zangstukken. Een overzicht van al deze titels is terug te vinden op de website van het Liberaal Archief. Ook de door het Willemsfonds uitgegeven tijdschriften liggen ter inzage op het Liberaal Archief:

- Tijdschrift van het Willemsfonds*, 1896-1905.
De Vlaamse Gids, 1905-2000.
De Schakel, 1966-1984.
Kaderblad, 1967-1993.
Nieuwsbrief, 1994-2000.
Rechtuit, 1994-.

3.3. *Liberaal Vlaams Verbond – Stichting Arthur Vanderpoorten (LVV-SAV)*

BIBLIOGRAFIE

- DE GRAEVE (T.). *Vlaamse liberalen en Liberale Partij tegenover de Vlaamse Beweging (1918-1940)*. Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling RUG, 1985.
VAN BRABANT (P.), BLOMME (W.). *Als een vuurtoren. 85 jaar Liberaal Vlaams Verbond 1913-1998*. Gent, 1998.

Het LVV werd op 5 oktober 1913 opgericht om een Vlaamsvoelend liberalisme in Vlaanderen uit te dragen en om de Vlaamse belangen in de Liberale Partij te verdedigen. Het Verbond verenigde Vlaamse en sociaalvoelende liberalen en liberale kringen die, tegen de sterk verfranste Liberale Partij in, ijverden voor de totstandkoming van een taalwetgeving, voor de vernederlandsing van het onderwijs in Vlaanderen en voor een sterkere Vlaamse aanwezigheid in de Liberale Partij. Na de Tweede Wereldoorlog manifesteerde het LVV zich steeds meer als Vlaamse drukkingsgroep en als ruggensteun voor de Vlaamse liberale parlementsleden. Het LVV nam in de jaren 1960 herhaaldelijk afstand van de unitaire PVV/PLP-leiding en droeg in niet geringe mate bij tot de oprichting van de autonome Vlaamse PVV in 1972. De laatste jaren wil het LVV bijdragen tot de verdieping van het liberale gedachtegoed vanuit een Vlaamse, sociale en humanistische invalshoek. Vanaf 1945 is het *Volksbelang*, het sinds 1867 verschijnende liberaal Vlaams weekblad, de spreekbuis van het LVV. De *Stichting Arthur Vanderpoorten*,

die in 1987 fuseerde met het LVV, verzorgde de eerste generatie liberale gastprogramma's op de BRT.

ARCHIEF

Het LVV-archief is vanaf 1945 vrij volledig bewaard (verslagen, uitnodigingen, congressen, publicaties, briefwisseling). Het vroegere archief werd in de Tweede Wereldoorlog vernield. Ook delen van het archief van Piet Van Brabant (die van 1959 tot 1996 algemeen secretaris van het LVV was) bevatten nuttige informatie. Daarnaast is er een overzicht van de scenario's van de door de Stichting Arthur Vanderpoorten verzorgde gastprogramma's op de BRT (1961-1971).

PUBLICATIES

Volksbelang, 1867- (1946- online op de website van het Liberaal Archief).
LVV-maandblad, 1922-1924.
Liberaal Vlaams Archief, 1956-1968.

3.4. *Sociaalculturele vereniging van Vlaamse Liberale Vrouwen vzw*

BIBLIOGRAFIE

25 jaar Liberale Vrouwen, themanummer van *Contactblad*, 1998, nr. 1.

Sinds 1972 zijn de *Vlaamse Liberale Vrouwen* via plaatselijke afdelingen in heel Vlaanderen als sociaalculturele vereniging actief. Talrijke afdelingen hebben uiteraard veel oudere wortels. De in 1923 door onder meer Marthe Boël en Alice Buysse opgerichte Nationale Federatie der Liberale Vrouwen heeft in Vlaanderen nooit die overkoepelende functie kunnen waarmaken.

ARCHIEF

Het archief van de Vlaamse Liberale Vrouwen en van de plaatselijke afdelingen bevat jaarverslagen, congresdocumenten, vormingscursussen en publicaties enerzijds en afdelingsdossiers anderzijds.

TIJDSCHRIFT

Contactblad, 1974-.

3.5. *Liberale Beweging voor Volksontwikkeling (LBV)*

De *LBV* is gegroeid uit de vroegere *Liberale Bonden van Gepensioneerden* en ontplooit via plaatselijke afdelingen haar sociaalculturele werking die voornamelijk gericht is op de vijftigplussers.

ARCHIEF

Het archief wordt deels bewaard op de zetel van de vereniging, deels op het Liberaal Archief. Op beide adressen is het tijdschrift ter inzage.

TIJDSCHRIFT

Aktief, 1975-1982.

LBG-Courant, 1983-1995.

Courant, 1996-.

3.6. *Federatie der Liberale Muziekverenigingen (FELIM)*

BIBLIOGRAFIE

LIBERT (W.). *Felim: Vlaamse Federatie van Liberale Muziekmaatschappijen. 1972-2002*. Z.p., z.j.

Opgericht in 1972, groepeerde *FELIM* een tachtigtal liberale muziekmaatschappijen. In 2001 ging *FELIM* op in *VLAMO VZW* (Vlaamse Amateurmuziekorganisatie).

ARCHIEF

Het archief van *FELIM*, dat de periode 1972-2001 bestrijkt, wordt bewaard op het Liberaal Archief. Daarnaast bewaart het Liberaal Archief de archieven van enkele liberale muziekmaatschappijen en harmonies, waarvan sommige op een lange geschiedenis kunnen bogen, zoals o.a. de Meerhouthouse harmonie *Hoop en Harmonie* waarvan de verslagboeken (1853-1981) ook beschikbaar zijn op het Liberaal Archief.

Koninklijke Philharmonie Nieuwpoort (1821-1999). Inventaris van het archief (1926-1999). Gent, 2007.

Koninklijke Liberale Harmonie Sint-Cecilia Hemiksem (1836-2007). Inventaris van het archief (1860-1999). Gent, 2008.

3.7. *Toneelmaatschappijen*

Hoewel de liberale beweging nooit een eigen overkoepelende toneelfederatie heeft gekend, heeft ze enkele toneelkringen met een rijk verleden. De oudste is toneelkring *Vooruit* uit Deinze die teruggaat tot 1797 en waarvan het archief (verslagboeken, uitnodigingen en programma's, ledenlijsten, briefwisseling en de toneelbibliotheek met meer dan 500 titels) volledig is bewaard. Een ander voorbeeld is *Voor Taal en Vrijheid* uit Aalst (1871-) waarvan de bibliotheek (circa 2000 titels) is ontsloten via de catalogus van het Liberaal Archief.

Er waren ook succesvolle toneelafdelingen actief in de schoot van verenigingen zoals het Gentse *Van Crombrughe's Genootschap* of *Geluk in 't Werk* (zie verder). Al deze toneelgezelschappen hebben deelgenomen aan het Landjuweel en hebben dit zelfs meermaals gewonnen.

VANHAESEBROECK (M.). *500 jaar De Nazarenen 1482-1982. 125 jaar Vooruit 1858-1983*. Deinze, 1983.

Geen Kunst zonder Nijd & Theatergroep Vooruit (Deinze, 1797-...). Inventaris van het archief (1797-2002). Gent, 2005.

Letter- en Toneelkundig Gezelschap Voor Taal en Vrijheid (Aalst, 1871-...). Inventaris van het archief (1871-1985). Gent, 2005.

3.8. *Volksuniversiteit Maurits Sabbe*

Naar het voorbeeld van de in 1892 te Gent opgerichte vereniging "Hooger Onderwijs voor het Volk in de Moedertaal" stichtte Maurits Sabbe in 1921 een

gelijkaardige Volkshogeschool te Antwerpen. In 1947 kreeg ze de naam van haar stichter. Deze instelling organiseert nog steeds culturele en wetenschappelijke initiatie- en vervolmakingscursussen.

Volksumiversiteit Maurits Sabbe (1921-...). *Inventaris van het archief (1921-2003)*. Gent, 2005.

3.9. *Buiten- en naschoolse werken en vrije liberale scholen*

Een van de oudste aandachtspunten van de liberale beweging was de uitbouw van een gelaïciseerd onderwijsaanbod, vooral in de grote(re) steden. Dat vertaalde zich ook in de ondersteuning ervan via schoolbonden, oud-leerlingenbonden en buiten- en naschoolse werken die tot aan de Tweede Wereldoorlog vaak van liberale signatuur waren. De Antwerpse organisaties *Diesterweg's Hulpkas voor Behoeftige Schoolkinderen* (gesticht in 1894, archief bewaard voor de periode 1894-1998) en het *Algemeen Kledingwerk voor Antwerpens Officieele Scholen* (archief volledig vanaf de stichting in 1893 tot heden) zijn representatief voor resp. na- en buitenschoolse activiteiten en niet-bevoogdende liefdadigheid.

Samen met de socialistische onderwijzers waren ook liberalen actief in organisaties ter verdediging van het officieel onderwijs. Het archief van de West-Vlaamse tak van het *Algemeen Verbond ter Bevordering van het Officieel Neutraal Onderwijs* (AVBO, 1933-1994) wordt op het Liberaal Archief bewaard.

In de nasleep van de eerste schoolstrijd werden in een aantal plaatsen vrije liberale scholen opgericht. De meeste waren geen lang leven beschoren, op enkele uitzonderingen na zoals de Desmetschool te Kortrijk, het Instituut Tant-Roels te Roeselare of de Fröbelschool te Brugge. Hun archieven worden bewaard op het Liberaal Archief.

Algemeen Kledingwerk voor Antwerpens Officieele Scholen (1893...). *Inventaris van het archief (1893-2000)*. Gent, 2006.

Diesterweg (1892-). *Inventaris van het archieffonds (1892-1998)*. *Archief van de Kring Diesterweg (°1892) en van Diesterweg's Hulpkas voor Behoeftige Schoolkinderen (°1894)*. Gent, 2006.

Algemeen Verbond ter Bevordering van het Officieel Neutraal Onderwijs (AVBO), tak West-Vlaanderen (1933-...). *Inventaris van het archief (1933-1994)*. Gent, 2007.

3.10. *Andere liberale sociaalculturele verenigingen*

BIBLIOGRAFIE

DE VYLDER (D.). *De Laurentkringen (1868-1945)*. Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling RUG, 1998.

VERKINDEREN (D.). *Het Van Crombrugghe's Genootschap van 1857 tot 1875*. Gent, 1988.

Annuaire libéral. Antwerpen, 1907.

Jaarboek der Liberale Partij / Annuaire du Parti Libéral. Brussel, 1928.

Vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw tot aan de Eerste Wereldoorlog waren honderden plaatselijke liberale sociaalculturele verenigingen actief. Er was geen

enkele vorm van overkoepeling of overleg, zelfs niet tussen de tientallen kringen die actief waren onder het motto “Help U Zelve”. Een aantal wordt vermeld in de *Annuaire libéral*. Dat ging om Liberale Bekwaamheidskiezersbonden, vrouwenbonden als “Moederzorg”, ontspanningskringen als de Edward Blaeskring of werkliedengenootschappen die soms uitgroeiden tot een plaatselijke mutualiteits- of vakbondsafdeling zoals het Van Gheluwe’s Genootschap of de Vereenigde Werklieden. Van volgende kringen, die als representatief voor hun actieterrein kunnen beschouwd worden, is betekenisvol archief bewaard.

Het *Van Crombrughe’s Genootschap* (1857-) werd opgericht als oud-leerlingenbond van het Gentse stadsonderwijs en heeft in zijn eerste kwarteeuw een bewogen geschiedenis achter de rug. Het genootschap telde een aantal “afdelingen” (bibliotheek, jeugd- en toneelafdeling, enz.). Er is een klapper op de briefwisseling tot 1940 beschikbaar. De vereniging is nog steeds actief.

Vanaf 1868 stichtte de Gentse hoogleraar François Laurent een achttal liberale werkmanskringen voor de morele verheffing en vorming van de arbeiders. Het archief van een van deze kringen, *Geluk in ’t Werk*, is bewaard. Van de *Société Callier* die deze kringen financieel steunde, zijn belangrijke archiefstukken bewaard. Van de Eeklose coöperatieve *Werkmanswelzijn* (1877-1986) die ook een sociaalculturele werking had, zijn belangrijke archiefstukken voor de periode 1900-1945 bewaard. Een rijke bron van informatie vormen ook de verslagboeken (1903-1940) van de *Vrije Werkersbond* uit Oudenaarde. Uit de recreatieve sfeer zijn de archieven van de *Belgische Liberale Turnbond*, van de *Antwerpse Turnkringen* en van de *Sportkring Deinze* (1926-1960) vermeldenswaardig.

Antwerpse Turnkringen. Turnkring Onze Meisjes (1907-...). *Turnkring Onze Jongens (1938-1990)*. *Inventaris van het archieffonds (1950-1992)*, Gent, 2006.

Belgische Liberale Turnbond (1934-1988). *Inventaris van het archief (1934-1988)*. Gent, 2006.

Geluk in ’t Werk (1880-1969). *Inventaris van het archief (1880-1969)*. Gent, 2006.

Société Callier (1868-2001). *Inventaris van het archief (1868-1973)*. Gent, 2007.

Van Crombrughe’s Genootschap (1857-...). *Inventaris van het archieffonds (1857-2005)*. *Archief van het Van Crombrughe’s Genootschap en aanverwante archiefbestanden*. Gent, 2005.

3.11. Raad Het Laatste Nieuws

BIBLIOGRAFIE

PREVENIER (W.). *Raad Het Laatste Nieuws. Een terugblik*. Asse-Kobbegem, 2006.

Een buitenbeentje in dit overzicht is de *Raad Het Laatste Nieuws*. Deze vzw werd in 1955 opgericht met als doelstelling het waken over de ideologische en onafhankelijke opstelling van de krant *Het Laatste Nieuws*.

3.12. De liberale jeugdorganisaties

We herinneren eraan dat de politieke liberale jongerenorganisaties – achtereenvolgens de Liberale Jonge Wachten (1922-1961), de pvv-Jongeren (1961-1992) de VLD-Jongeren (1992-2000) en Jong VLD (vanaf 2000) – werden behandeld in

het hoofdstuk betreffende de politieke partijen en dat de belangrijkste stukken van hun archieven op het Liberaal Archief bewaard worden.

3.12.1. *Liberaal Jeugdoverleg vzw*

Gedurende de jaren 1970-1990 was het *Liberaal Jeugdoverleg vzw* en zijn voorloper als koepel CLIJO (Confederatie van Liberale Jeugdorganisaties) actief. Lidorganisaties waren onder meer JEDIKO (Jeugddienst voor Kreatieve Ontplooiing), Crejaksie (de opvolger van de Liberale Jongmutualisten), Crejinfo en LFJH (Liberale Federatie voor Jeugdhuizen). Op dit ogenblik is alleen nog Crejaksie actief. De door deze organisaties uitgegeven tijdschriften (onder meer *Flash*, *Echo*) zijn ter inzage op het Liberaal Archief.

3.12.2. *Liberaal Vlaams Studentenverbond*

BIBLIOGRAFIE

- DURAN (W.), NOTE (Y.), PAREYN (L.). *Feestpublicatie LVSV-Gent 1930-1995. Oud-Ledenbond LVSV-Gent 1945-1995. Een bundel historische en maatschappelijke bijdragen*. Gent, 1996.
- VANDEN BULCKE (I.). *Gedachtengang en bekommernis van de liberale studenten: overzicht van het Liberaal Vlaams Studentenverbond. 1930-1972*. Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling RUG, 1994.
- VANDEVOORDE (C.). *Neohumanisme 1936-1965. Monografie van het orgaan van het Liberaal Vlaams Studentenverbond*. Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling RUG, 1988.
- CLAERHOUT (T.), ed. *Slaet opten trommele. Feestpublicatie 75 jaar LVSV*. Gent, 2006.

Het *Liberaal Vlaams Studentenverbond* werd in 1930 opgericht aan de Gentse Universiteit als tegenhanger van de Franstalige *Société Générale des Etudiants Libéraux*. Opmerkelijk is dat de opeenvolgende generaties LVSV'ers zeer veel vooraanstaande liberale figuren hebben voortgebracht. Meer dan enige andere jongerenorganisatie is het LVSV de kweekvijver van liberaal politiek talent. De Gentse afdeling publiceerde van 1936 tot 1965 het blad *Neohumanisme*. Dit blad had een diepgang die men niet zou verwachten van een studentenblad en het heeft bijgedragen tot de ideologische vorming van vele Vlaamse liberale voormannen. De tweede oudste afdeling is de Brusselse, gesticht in 1937. Veel later zijn nog afdelingen opgericht te Antwerpen, Leuven en Kortrijk. Het *Belgisch Liberaal Studentenverbond* overkoepelde een aantal jaren de verschillende afdelingen. Van de Franstalige Gentse voorloper zijn de almanakken en het tijdschrift *L'Appel* bewaard.

ARCHIEF

Het archief van LVSV-Gent en de bewaard gebleven archieven van LVSV-Brussel en het Belgisch Liberaal Studentenverbond bevinden zich op het Liberaal Archief, evenals tal van gelegenheidspublicaties en een volledige verzameling van de tijdschriften. Stukken met betrekking tot de liberale Franstalige studenten zijn ook te vinden op het Archief van de RUG.

GELEGENHEIDSPUBLICATIES

Onderstaande lijst biedt slechts een selectie:

Almanach des Etudiants Libéraux de Gand, 1885-1914. Van deze almanakken is de bibliografie terug te vinden op de website van het Liberaal Archief.

FLAMAND (M.). *45 jaar Neohumanisme*. Gent, 1991.

MERGAETS (S.). *50 jaar LVSV-Brussel 1937-1987*. Brussel, 1987.

VERHOFSTADT (D.), MOERMAN (F.). *50 jaar LVSV*. Gent 1980.

TIJDSCHRIFTEN

L'Appel, 1912-1940.

Van LVSV-Nationaal:

Info, 1970-1994.

Van LVSV-Gent:

Neohumanisme, 1936-1965 (online op de website van het Liberaal Archief. Er is ook een auteursregister opgemaakt).

Kruimels, 1959-1974.

Neohumanisme, 1973-.

Van LVSV-Brussel:

LVSV-Nieuws, 1967-1978.

Blauwzuur, 1968-.

Van LVSV-Leuven:

Radicaal Forum / Liberaal Forum, 1981-1983.

Lichtpunt, 1984-1985.

Blauwdruk, 1989-.

Van LVSV-Antwerpen:

De Blauwe IQ, 1979-1981.

De Blauwe Diogenes, 1987-2002.

Daimon, 2006-.

